

แผนพัฒนารายสินค้าจังหวัดอุดรดิตถ์

“ทุเรียน”

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สิงหาคม ๒๕๖๙

คำนำ

แผนพัฒนารายสินค้าจังหวัดอุดรดิตถ์ “ทุเรียน” เป็นเอกสารที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้รวบรวมประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทุเรียน ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลการผลิต ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ แผนงาน/โครงการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งการจัดทำข้อมูล ได้จัดทำภายใต้โครงการสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าสูง ๑ ท้องถิ่น ๑ สินค้าเกษตรมูลค่าสูง งบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๘ กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาการเกษตรเป็นรายสินค้า นำไปเผยแพร่ให้กับเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่สนใจได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าว

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงขอขอบคุณทุกหน่วยงานใน/นอกสังกัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ให้การสนับสนุนข้อมูล รวมทั้งข้อมูลที่เผยแพร่ตามเว็บไซต์ต่างๆ ทำให้เอกสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วง และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูลตามสมควร

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์

สิงหาคม ๒๕๖๙

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	๒
สารบัญ	๓
สารบัญตาราง	๔
สารบัญภาพ	๕
บทสรุปผู้บริหาร	๖
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร จังหวัดอุดรธานี	๗
๑.๑ ที่ตั้งและอาณาเขต	๗
๑.๒ สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑๐
๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ	๑๐
๑.๔ การปกครอง ครุฑเรือน/ประชากร และครุฑเรือนเกษตรกร	๑๒
๑.๕ ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและสิ่งแวดล้อม	๑๔
๑.๖ ข้อมูลแหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่สำคัญ	๑๘
๑.๗ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม	๒๑
๑.๘ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	๒๒
ส่วนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทุเรียน	๒๕
๒.๑ ข้อมูลทุเรียน	๒๕
๒.๒ สภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกทุเรียน	๓๒
๒.๓ การปลูกและการขยายพันธุ์ทุเรียน	๓๔
ส่วนที่ ๓ สถานการณ์ทุเรียนจังหวัดอุดรธานี	๔๖
๓.๑ ภาพรวมสถานการณ์การผลิตทุเรียนจังหวัดอุดรธานี	๔๖
๓.๒ พื้นที่ปลูกและแหล่งผลิตสำคัญ	๔๖
๓.๓ พันธุ์ทุเรียนที่สำคัญของจังหวัด	๔๗
๓.๔ พันธุ์ทุเรียนที่สำคัญของจังหวัด	๔๗
๓.๕ สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและการตลาด	๔๗
๓.๖ สถานการณ์ด้านคุณภาพและมาตรฐาน	๔๗
๓.๗ ปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตทุเรียน	๔๘
๓.๘ ปริมาณผลผลิตในจังหวัดอุดรธานี	๔๘
๓.๙ ปฏิทินแสดงร้อยละผลผลิตที่ออกสู่ตลาดในแต่ละช่วงเวลา	๔๘
๓.๑๐ ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตทุเรียนจังหวัดอุดรธานี	๔๙
ส่วนที่ ๔ แนวทางการพัฒนาแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล	๕๓
๔.๑ ที่มาของการผลิตทุเรียน	๕๓
๔.๒ แนวทางการพัฒนา	๕๔
๔.๓ ความต้องการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ	๕๖

สารบัญตาราง

	หน้า
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร จังหวัดอุดรธานี	๘
ตารางที่ ๑ กรอบทิศทางการพัฒนาจังหวัดอุดรธานีและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑	๘
ตารางที่ ๒ ปริมาณน้ำฝนจังหวัดอุดรธานี	๑๑
ตารางที่ ๓ อุณหภูมิจังหวัดอุดรธานี	๑๑
ตารางที่ ๔ การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดอุดรธานี พ.ศ. ๒๕๖๔	๑๒
ตารางที่ ๕ จำนวนประชากรจังหวัดอุดรธานีจำแนกตามเขตพื้นที่	๑๓
ตารางที่ ๖ เนื้อที่ป่าไม้จังหวัดอุดรธานี	๑๔
ตารางที่ ๗ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ในจังหวัดอุดรธานี	๑๕
ตารางที่ ๘ ข้อมูลป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดอุดรธานี	๑๕
ตารางที่ ๙ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้ในจังหวัดอุดรธานี	๑๖
ตารางที่ ๑๐ สถานีเก็บตัวอย่างน้ำแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี	๑๘
ตารางที่ ๑๑ จำนวนแหล่งน้ำของจังหวัดอุดรธานี	๑๙
ตารางที่ ๑๒ พื้นที่ติดตั้ง สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รายอำเภอของจังหวัดอุดรธานี	๒๐
ตารางที่ ๑๓ สถานีเก็บตัวอย่างน้ำแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี	๒๑
ตารางที่ ๑๔ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุดรธานี	๒๓
ส่วนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทุเรียน	๒๘
ตารางที่ ๑๕ ปฏิทินการให้น้ำ	๒๘
ตารางที่ ๑๖ ปฏิทินการใช้ปุ๋ยทุเรียน	๒๙
ตารางที่ ๑๗ ปฏิทินการตัดแต่งกิ่งและจัดการทรงพุ่ม	๒๙
ตารางที่ ๑๘ ปฏิทินการเก็บเกี่ยวและการตลาด	๓๐
ตารางที่ ๑๙ ปฏิทินโรคและแมลงศัตรูทุเรียน	๓๑
ตารางที่ ๒๐ ปฏิทินการแปรรูปและเพิ่มมูลค่า	๓๑
ตารางที่ ๒๑ แนวทางพัฒนาสินค้าทุเรียน	๓๒
ตารางที่ ๒๒ ปฏิทินการปฏิบัติดูแลรักษาทุเรียน	๓๒
ตารางที่ ๒๓ ระยะปลูก	๓๖
ตารางที่ ๒๔ ระยะเวลาเก็บเกี่ยวแตกต่างกันตามพันธุ์	๓๘
ตารางที่ ๒๕ ฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนของประเทศไทยแตกต่างกันตามภูมิภาค	๓๙
ส่วนที่ ๓ สถานการณ์ทุเรียนจังหวัดอุดรธานี	๔๖
ตารางที่ ๒๖ พื้นที่ปลูกทุเรียน	๔๖
ตารางที่ ๒๗ ปฏิทินแสดงสัดส่วนผลผลิตทุเรียนจังหวัดอุดรธานีการออกสู่ตลาด	๔๘
ตารางที่ ๒๘ รายการต้นทุนสำคัญในการผลิตทุเรียน	๕๑
ตารางที่ ๒๙ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยของทุเรียนอุดรธานี	๕๑

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑ การแบ่งเขตปกครองของจังหวัดอุดรดิตถ์

๗

ภาพที่ ๒ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร จังหวัดอุดรดิตถ์

๒๒

บทสรุปผู้บริหาร

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นแหล่งผลิตทุเรียนที่สำคัญของภาคเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอลับแล ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการผลิตทุเรียนคุณภาพสูงและเป็นสินค้าอัตลักษณ์ของจังหวัด ได้แก่ “ทุเรียนหลงลับแล” และ “ทุเรียนหลินลับแล” ที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากมีจุดเด่นด้านรสชาติ เนื้อละเอียด เมล็ดลีบ และมีกลิ่นไม่แรง ส่งผลให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและรายได้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

แปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรภายใต้นโยบายระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อพัฒนาการผลิตทุเรียนคุณภาพ ลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการผลิตตามมาตรฐาน GAP การพัฒนาคุณภาพผลผลิต และการเชื่อมโยงตลาดทั้งในและต่างประเทศ

ปัจจุบัน การผลิตทุเรียนของจังหวัดอุดรดิตถ์มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตลาดพรีเมียมและตลาดส่งออก อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายด้าน ได้แก่ ต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาภัยแล้ง โรคและแมลงศัตรูพืช การขาดแคลนแรงงาน ความผันผวนด้านราคา รวมถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ พบว่า กลุ่มเกษตรกรยังมีความต้องการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การลดต้นทุนการผลิต การส่งเสริมองค์ความรู้และเทคโนโลยีการเกษตร การพัฒนามาตรฐานสินค้า การสนับสนุนด้านการตลาด การแปรรูปเพิ่มมูลค่า และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร

ดังนั้น จึงได้กำหนดแผนงานและโครงการพัฒนาแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแลในลักษณะครบวงจร ครอบคลุมทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการน้ำ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การจัดการโรคและแมลง การตลาด การแปรรูป การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับทุเรียนลับแลให้เป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูงที่สามารถแข่งขันได้ในระดับประเทศและระดับสากล

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาดังกล่าว จะช่วยเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร ลดความเสี่ยงด้านการผลิต สร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเกษตรกรและชุมชน ตลอดจนส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดอุดรดิตถ์ให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

ส่วนที่ ๑

ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร จังหวัดอุตรดิตถ์

ภาพที่ ๑ การแบ่งเขตปกครองของจังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๑ ที่ตั้งและอาณาเขต

อุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง เป็นประตูขึ้นสู่ดินแดนล้านนาตะวันออก เป็นเมืองก่อนประวัติศาสตร์ ตัวเมืองเดิมชื่อ บางโพท่าอิฐ ได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ “อุตรดิตถ์” หมายถึง เมืองท่าแห่งทิศเหนือ เป็นเมืองด่านานแม่ข่ายลับแล และเมืองถิ่นกำเนิดของวีรบุรุษกู้ชาติ “พระยาพิชัยดาบหัก” ทหารเอกสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ ๔๙๑ กิโลเมตร และโดยทางรถไฟ ๔๘๕ กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ ๗,๘๓๘.๕๙ ตารางกิโลเมตร หรือ ๔,๘๘๙,๑๒๐ ไร่ เป็นอันดับที่ ๑๑ ของ ๑๗ จังหวัดภาคเหนือ และอันดับที่ ๒๕ ของประเทศ

จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้กำหนดวิสัยทัศน์จังหวัด/ กลุ่มจังหวัดและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อให้หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนได้ร่วมขับเคลื่อนให้จังหวัดได้ดำเนินการพัฒนาอย่างมีทิศทางและถูกต้อง ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑

กลุ่มจังหวัด (ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก)	จังหวัดอุตรดิตถ์
เป้าหมายการพัฒนา : “เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจเหนือ – ใต้ (NSEC) กับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก (EWEC) ที่เข้มแข็ง”	เป้าหมายการพัฒนา : "จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นเมืองที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัย การท่องเที่ยวมีการพัฒนา และการค้าชายแดนมีมูลค่าสูงขึ้น"
ประเด็นการพัฒนา : ๑) ส่งเสริมการค้า การลงทุน โครงข่ายคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการพัฒนา ๒) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานและยั่งยืน เป็นศูนย์กลางการประชุมและจัดนิทรรศการ ๓) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรสอดคล้องกับการตลาดด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี ๔) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสุขภาพครบวงจร ๕) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	ประเด็นการพัฒนา : ๑) เสริมสร้างบ้านเมืองให้น่าอยู่ สร้างชุมชนและครอบครัวเข้มแข็งเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ๒) พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัย ได้มาตรฐาน สร้างมูลค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่ ๓) พัฒนาทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างคุณค่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๔) อนุรักษ์ ปั่นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำ และส่งเสริมการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ๕) เพิ่มศักยภาพ การค้า การลงทุน ระบบ Logistic และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน
เป้าประสงค์ : “ พัฒนากลุ่มจังหวัดเพื่อความผาสุกของประชาชน ”	เป้าประสงค์ : ๑) ประชาชนและชุมชนมีความเข้มแข็ง มีคุณภาพ มีชีวิตที่ดีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การแปรรูปสินค้า ผลิตภัณฑ์ OTOP และการตลาด

กลุ่มจังหวัด (ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก)	จังหวัดอุตรดิตถ์
	๓) เป็นเมือง ๓ วัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์และยกระดับการท่องเที่ยวทุกด้าน ๔) ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ๕) ระบบบริหารการค้าชายแดน การลงทุน การท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีศักยภาพสูงขึ้นและประเทศ
ประเด็นการพัฒนา การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรสอดคล้องกับการตลาดด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี แนวทางการพัฒนา : ๑. ยกระดับการพัฒนาการเกษตรให้เป็นระบบ ตั้งแต่การผลิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์การแปรรูปที่เพิ่มมูลค่า และการตลาดที่ครบวงจร ๒. ขยายพื้นที่ระบบชลประทานให้สามารถรองรับการเกษตร เช่น การจัดทำคลองไส้ไก่เพื่อдинг น้ำไปใช้ให้ทั่วถึง ๓. สนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี และนำมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	ประเด็นการพัฒนา พัฒนาเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรม ให้มีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน สร้างมูลค่าเพิ่ม และมีการบริหารจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่ แนวทางการพัฒนา : ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผลผลิตภาคการเกษตร ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย มีการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูปสร้างมูลค่า และการตลาดสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ความต้องการของผู้บริโภคในตลาด รวมทั้งการสนับสนุนการทำเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรปลอดภัยบนฐานการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP SMEs และวิสาหกิจชุมชน โดยการนำอัตลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น

ที่มา : กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑, สำนักงานจังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๒ สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

(๑) **ที่ราบลุ่มแม่น้ำน่าน** บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำน่าน และลำน้ำสาขาที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่าน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม อยู่ในเขตอำเภอตรอน พิชัย และบางส่วนของอำเภอเมืองอุตรดิตถ์ อำเภอลับแล และอำเภอทองแสนขัน (ประมาณร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ทั้งหมด)

(๒) **ที่ราบระหว่างหุบเขาและเชิงเขา** บริเวณที่อยู่ต่อเนื่องจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำทางด้านเหนือและด้านตะวันออกของจังหวัด ประกอบด้วยที่ราบแคบ ๆ ระหว่างหุบเขาตามแนวคลองตรอน แม่น้ำปาด คลองแม่พ่อง ห้วยน้ำไคร้ และลำธารสายต่างๆ สลับกับภูมิประเทศเป็นเขาอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุตรดิตถ์ อำเภอลับแล อำเภอน้ำปาด อำเภอปากท่า อำเภอท่าปลา และอำเภอบ้านโคก (ประมาณร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ทั้งหมด)

(๓) **เขตภูเขาและที่สูง** อยู่ในบริเวณทางด้านเหนือ และทางตะวันออกของจังหวัด โดยเฉพาะเขตอำเภอเมืองอุตรดิตถ์ อำเภอลับแล อำเภอน้ำปาด อำเภอปากท่า อำเภอท่าปลา และอำเภอบ้านโคก (ประมาณร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ทั้งหมด)

๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดอุตรดิตถ์มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับร้อนแห้งแล้ง หรือฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู เพราะได้รับอิทธิพลจากกระแสลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงใต้ มีความชื้นและความร้อนสูงในฤดูร้อน อากาศจะร้อนจัด อุณหภูมิเฉลี่ย ๓๕ องศาเซลเซียส อากาศเย็นสบายในฤดูหนาวและมีฝนตกชุกในฤดูฝน

ฤดูฝน เป็นฤดูที่เริ่มลงมือเพาะปลูกพืชเมืองร้อน จะเริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคมและไปสิ้นสุดฤดูในเดือนกันยายนหรือต้นเดือนตุลาคมซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนด้านที่ต้นลมจะได้รับปริมาณฝนมากกว่าด้านปลายลม ซึ่งฝนที่ตกอยู่นั้นเป็นลักษณะของฝนภูเขา พื้นที่หน้าเขาจะได้รับฝนมากกว่าด้านหลังเขา ฝนที่ตกเป็นฝนจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากอ่าวเบงกอลกับฝนจากพายุดีเปรสชันที่พัดจากทะเลจีนใต้

ฤดูหนาว เป็นฤดูของมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มต้นประมาณกลางเดือนตุลาคมและสิ้นสุดประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูหนาวในภาคเหนือมีลักษณะเห็นเด่นชัด กว่าภาคกลาง และภาคใต้ เพราะอยู่ใกล้แนวเคลื่อนที่ของอากาศหนาวเย็นที่เคลื่อนที่จากเขตความกดอากาศสูงในไซบีเรียและผ่านประเทศจีน

ฤดูร้อน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์และไปสิ้นสุดประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ในเดือนกุมภาพันธ์ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มอ่อนกำลังลง ทำให้ลมตะวันออกเฉียงใต้จากทะเลจีนใต้ มีกำลังแรงขึ้น เป็นผลให้เกิดพายุฤดูร้อนขึ้นในภาคเหนือเป็นครั้งคราว ในเดือนมีนาคมและเมษายนอุณหภูมิในภาคเหนือขึ้นสูงมาก

ตารางที่ ๒ ปริมาณน้ำฝนจังหวัดอุดรดิตถ์

ปี (พ.ศ.)	ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)	ปริมาณน้ำฝน	
		สูงสุด (มม.)	จำนวนวัน
๒๕๕๕	๑,๔๗๕.๓๐	๘๓.๘๐	๑๑๙
๒๕๕๖	๑,๓๔๖.๓๐	๙๐.๘๐	๑๑๘
๒๕๕๗	๑,๓๓๗.๒๐	๑๐๒.๕๐	๑๑๑
๒๕๕๘	๙๐๓.๙๐	๗๐.๒๐	๙๑
๒๕๕๙	๑,๓๕๘.๐๐	๑๒๘.๐๐	๔๑
๒๕๖๐	๑,๔๔๕.๔๐	๑๑๔.๙๐	๑๑๘
๒๕๖๑	๑,๔๔๗.๑๐	๑๒๐.๖๐	๑๘๐
๒๕๖๒	๑,๔๔๗.๑๐	๑๒๐.๖๐	๑๑๑
๒๕๖๓	๑,๐๘๖.๑๐	๙๙.๕๐	๘๖
๒๕๖๔	๑,๒๖๕.๒๐	๙๑.๑๐	๑๐๔

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาอุดรดิตถ์ ข้อมูล ณ ๒ ก.พ. ๒๕๖๕

ตารางที่ ๓ อุณหภูมิจังหวัดอุดรดิตถ์

ปี (พ.ศ.)	อุณหภูมิ (°c)		
	สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ยทั้งปี
๒๕๕๕	๔๑.๕๐	๑๕.๐๐	๒๘.๗๐
๒๕๕๖	๔๐.๐๐	๑๗.๐๐	๒๗.๓๐
๒๕๕๗	๔๐.๕๐	๑๑.๐๐	๒๗.๘๐
๒๕๕๘	๔๑.๘๐	๑๔.๐๐	๒๘.๕๐
๒๕๕๙	๔๓.๖๐	๑๐.๔๐	๒๘.๓๐
๒๕๖๐	๔๐.๐๐	๑๗.๑๐	๒๗.๖๐
๒๕๖๑	๔๐.๐๐	๑๖.๔๐	๒๘.๒๐
๒๕๖๒	๔๓.๐๐	๑๓.๐๐	๒๘.๕๐
๒๕๖๓	๔๒.๕๐	๑๔.๐๐	๒๙.๙๐
๒๕๖๔	๔๐.๕๐	๑๔.๕๐	๒๘.๐๐

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาอุดรดิตถ์ ข้อมูล ณ ๒ ก.พ. ๒๕๖๕

๑.๔ การปกครอง ครุฑเรือน/ประชากร และครุฑเรือนเกษตรกร

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดอุดรดิตถ์แบ่งพื้นที่เพื่อการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็น ๙ อำเภอ ๖๗ ตำบล ๖๑๓ หมู่บ้าน โดยมีอำเภอดังนี้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์, อำเภอพิชัย, อำเภอดรอน, อำเภอลับแล, อำเภอท่าปลา, อำเภอน้ำปาด, อำเภอปากท่า, อำเภอบ้านโคก และอำเภอดงแสนขัน

การแบ่งเขตการบริหารราชการ ๓ ระดับ คือ

๑) ส่วนราชการบริหารส่วนกลาง ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค จำนวน ๖๐ หน่วยงาน

๒) ส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาค จำนวน ๓๓ หน่วยงาน

๓) ส่วนราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน ๘๐ แห่ง ประกอบด้วย

๓.๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๑ แห่ง

๓.๒) เทศบาลเมืองฯ จำนวน ๑ แห่ง

๓.๓) เทศบาลตำบล จำนวน ๒๕ แห่ง

๓.๔) องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๕๓ แห่ง

ตารางที่ ๔ การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดอุดรดิตถ์ พ.ศ. ๒๕๖๔

อำเภอ	พื้นที่ตร.กม.	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล เมือง/ ตำบล	อบต.	อบจ.	ระยะทาง ห่างจาก จังหวัด
เมืองอุดรดิตถ์ (รวม ทม./ทต./อบจ.)	๗๖๕.๕๐	๑๗	๑๕๘	๑๑	๗	๑	-
ดรอน	๓๑๔.๕๐	๕	๔๗	๒	๕	-	๒๒ กม.
ท่าปลา	๑,๖๘๑.๔๐	๘	๘๕	๓	๖	-	๔๐ กม.
น้ำปาด	๑,๔๔๘.๗๐	๖	๔๙	๑	๗	-	๗๒ กม.
ปากท่า	๖๓๒.๗๐	๔	๓๑	๑	๔	-	๑๑๓ กม.
บ้านโคก	๑,๐๕๕.๙๐	๔	๓๑	๑	๓	-	๑๖๕ กม.
พิชัย	๗๓๖.๗๐	๑๑	๙๘	๒	๑๑	-	๔๕ กม.
ลับแล	๔๔๘.๘๐	๘	๖๕	๔	๖	-	๘ กม.
ดงแสนขัน	๗๕๔.๔๐	๔	๔๙	๑	๔	-	๔๒ กม.
รวม ๙ อำเภอ	๗,๘๓๘.๖๐	๖๗	๖๑๓	๒๖	๕๓	๑	

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุดรดิตถ์ (ข้อมูลพื้นฐานแผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ ทบพนว ก.ค. ๒๕๖๔)

๑.๒.๒ ข้อมูลประชากร

จำนวนประชากรของจังหวัดอุดรดิตถ์ ณ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๔ มีทั้งสิ้น ๔๔๗,๓๖๖ คน (ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดอุดรดิตถ์) แยกเป็นชาย ๒๑๘,๐๙๑ คน หรือร้อยละ ๔๘.๗๕ หญิง ๒๒๙,๒๗๕ คน หรือร้อยละ ๕๑.๒๔ ความหนาแน่นเฉลี่ย ๕๔ คน ต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์โดยมี ความหนาแน่น ๑๙๒ คน ต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอ พากทำ ๑๔ คน ต่อตารางกิโลเมตร

ประชากรทะเบียนราษฎร เนื่องจากประชากรสำรวจเป็นประชากรที่มีชื่ออยู่ตามทะเบียนบ้านในเขตรับผิดชอบและอยู่จริง และเป็นประชากรที่มาอาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบแต่ทะเบียนบ้านอยู่นอกเขตรับผิดชอบส่วนประชากรทะเบียนราษฎรเป็นประชากร ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตรับผิดชอบ ทั้งตัวอยู่จริงและตัวไม่อยู่ จึงทำให้ข้อมูลมีจำนวนแตกต่างกัน

ตารางที่ ๕ จำนวนประชากรจังหวัดอุดรดิตถ์จำแนกตามเขตพื้นที่

พื้นที่	จำนวนประชากร			หลังคาเรือน
	ชาย	หญิง	รวม	
เมืองอุดรดิตถ์	๖๙,๗๓๕	๗๕,๓๘๖	๑๔๕,๑๒๑	๖๐,๓๗๕
ตรอน	๑๖,๓๐๙	๑๗,๓๕๒	๓๓,๖๖๑	๑๑,๗๖๖
ท่าปลา	๒๑,๔๒๙	๒๑,๖๗๕	๔๓,๑๐๔	๑๔,๗๔๑
น้ำปาด	๑๘,๐๔๙	๑๘,๑๕๙	๓๖,๒๐๘	๑๓,๕๙๐
ปากทำ	๖,๙๐๒	๗,๒๑๙	๑๔,๑๒๑	๕,๕๑๕
บ้านโคก	๗,๒๙๓	๗,๑๐๒	๑๔,๓๙๕	๖,๓๘๒
พิชัย	๓๖,๓๔๕	๓๘,๕๓๘	๗๔,๘๘๓	๒๗,๓๔๐
ลับแล	๒๖,๕๗๓	๒๘,๐๒๑	๕๔,๕๙๔	๒๒,๔๙๕
ทองแสนขัน	๑๕,๔๕๖	๑๕,๘๒๓	๓๑,๒๗๙	๑๑,๓๐๒
รวม	๒๑๘,๐๙๑	๒๒๙,๒๗๕	๔๔๗,๓๖๖	๑๗๓,๕๐๖

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุดรดิตถ์ (มิถุนายน ๒๕๖๔) ข้อมูลพื้นฐานแผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ (ทบทวน กรกฎาคม ๒๕๖๔)

๑.๕ ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและสิ่งแวดล้อม

๑) ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

๑.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดอุดรดิตถ์ประกอบด้วยป่าไม้หลายชนิดประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ ซึ่งเป็นป่าผลัดใบพบที่ระดับความสูง ๕๐๐ - ๖๐๐ เมตร ระดับความสูงจากน้ำทะเล และป่าเต็งรังซึ่งเป็นป่าโปร่งทำให้ฝนตกตามฤดูกาลปริมาณน้ำฝนอยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช ป่าดงดิบแล้ง ซึ่งมีไม้มีค่าทางเศรษฐกิจที่พบมาก คือ ไม้สัก พื้นที่ป่าจังหวัดอุดรดิตถ์ มีปกคลุมอยู่ในทุกอำเภอ แต่พื้นที่ป่าไม้ที่พบมาก คือ ในพื้นที่อำเภอน้ำปาด อำเภอปากท่า อำเภอบ้านโคก อำเภอท่าปลา อำเภอลับแล อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ และอำเภอทองแสนขัน ส่วนในเขตอำเภอตรอน และอำเภอพิชัย มีพื้นที่ป่าไม้ อยู่ส่วนหนึ่งกระจายเป็นหย่อม ๆ

ตารางที่ ๖ เนื้อที่ป่าไม้จังหวัดอุดรดิตถ์

ปี (พ.ศ.)	เนื้อที่ (ไร่)		ร้อยละของพื้นที่จังหวัด
	พื้นที่ป่า	พื้นที่ไม่ใช่ป่า	
๒๕๕๗	๒,๗๖๓,๒๔๘	๒,๑๓๕,๘๗๒	๕๖.๔๐
๒๕๕๘	๒,๗๖๖,๒๗๐	๒,๑๓๒,๘๕๐	๕๖.๔๖
๒๕๕๙	๒,๗๖๒,๘๔๐	๒,๑๓๖,๒๘๐	๕๖.๓๙
๒๕๖๐	๒,๗๕๙,๓๘๘	๒,๑๓๙,๗๓๒	๕๖.๓๒
๒๕๖๑	๒,๗๖๑,๕๐๖	๒,๑๓๗,๖๑๔	๕๖.๓๗
๒๕๖๒	๒,๗๖๑,๕๐๖	๒,๑๓๗,๖๑๔	๕๖.๓๗
๒๕๖๓	๓,๓๐๐,๐๔๕	๑,๕๙๙,๐๗๕	๖๗.๓๖
๒๕๖๔	๒,๗๕๕,๖๐๕	๒,๑๘๕,๕๑๐	๕๕.๗๗

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุดรดิตถ์ ข้อมูลสารสนเทศ กรมป่าไม้ ๒๕๖๕

จากตารางพบว่าจังหวัดอุดรดิตถ์มีเนื้อที่ป่าไม้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ จำนวน ๒,๗๕๕,๖๐๕ ไร่ ลดลงจาก ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่มีเนื้อที่ป่า จำนวน ๓,๓๐๐,๐๔๕ ไร่

เมื่อจัดลำดับร้อยละของเนื้อที่ป่าไม้ของจังหวัดอุดรดิตถ์เปรียบเทียบกับจังหวัด ในภาคเหนือและในภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า จังหวัดอุดรดิตถ์จัดอยู่ในลำดับที่ ๙ ของจังหวัดภาคเหนือ และจัดอยู่ในลำดับที่ ๙ ของประเทศ

(๑) **พื้นที่ป่าอนุรักษ์** พื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นพื้นที่ป่าที่รัฐได้กำหนดไว้ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ โดยพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ จำนวน ๓ แห่ง วนอุทยานแห่งชาติ จำนวน ๕ แห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน ๒ แห่ง และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า จำนวน ๒ แห่ง หน่วยควบคุมพื้นที่ที่จะประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ๑ แห่ง

ตารางที่ ๗ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ในจังหวัดอุดรดิตถ์

ลำดับ	หน่วยงาน	จังหวัด	เนื้อที่ (ไร่)	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
๑	อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน	อุดรดิตถ์ (๖๓,๕๙๔) แพร่ (๕๖๐,๘๗๔)	๓๓๘,๔๓๒	๓๐ ก.ย. ๒๕๔๑
๒	อุทยานแห่งชาติสักใหญ่	อุดรดิตถ์	๓๒๔,๒๔๐	๔ ธ.ค. ๒๕๔๖
๓	อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว	พิษณุโลก (๔๒,๑๗๓) อุดรดิตถ์ (๑๗๐,๖๒๕)	๑๗๐,๖๒๕	๒๘ พ.ค. ๒๕๕๑
๔	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่จริม	อุดรดิตถ์	๔๑๒,๕๐๐	๒๔ ก.ย. ๒๕๔๑
๕	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าน้ำปาด	อุดรดิตถ์	๓๒๐,๑๙๗	๕ ก.ย. ๒๕๔๔
๖	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ปาลำน้ำน่านฝั่งขวา	พิษณุโลก (๘๗,๕๐๐) อุดรดิตถ์ (๕๙,๓๗๕)	๕๙,๓๗๕	๑๑ ต.ค. ๒๕๔๓
๗	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาใหญ่ - เขาน้ำผาตั้ง และ เขาดาวพรม	อุดรดิตถ์	๑๕,๐๐๐	๘ มี.ค. ๒๕๒๗
๘	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าภูสันเขียว			
๙	หน่วยควบคุมพื้นที่ที่จะประกาศเป็น เขตห้ามล่า สัตว์ป่าห้วยผึ้ง-วังยาว			

ที่มา : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ พิษณุโลก, พ.ศ. ๒๕๖๐

(๒) **พื้นที่ป่าสงวน** ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อมูลของกรมป่าไม้ ได้ระบุพื้นที่ป่าสงวนในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่มีการประกาศตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ มีจำนวนทั้งหมด ๑๕ ป่า โดยสรุปพื้นที่ป่าเรียงตามปีประกาศได้ดังตาราง

ตารางที่ ๘ ข้อมูลป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดอุดรดิตถ์

ลำดับ	ชื่อป่า	ปีที่ประกาศ	พื้นที่ (ไร่)
๑	ป่านาอิน ป่านายาง	๒๕๐๗	๑๑๘,๗๕๐.๐๐
๒	ป่าบึงชำน	๒๕๐๗	๕๐.๐๐
๓	ป่าดงช้างดี	๒๕๐๙	๑๘,๒๐๐.๐๐
๔	ป่าคลองตรอนฝั่งขวา	๒๕๑๐	๓๒๓,๕๕๖.๐๐

ลำดับ	ชื่อป่า	ปีที่ประกาศ	พื้นที่ (ไร่)
๕	ป่าคลองตรอนฝั่งซ้าย	๒๕๑๐	๔๖๙,๑๗๕.๐๐
๖	ป่าปากห้วยฉลอง และป่าห้วยสีเสียด	๒๕๑๒	๙๔,๓๗๕.๐๐
๗	ป่าห้วยช้าง และป่าปู่เจ้า	๒๕๑๔	๑๙,๙๗๕.๐๐
๘	ป่าน้ำปาด	๒๕๑๕	๑,๓๖๒,๘๐๖.๐๐
๙	ป่าจirim	๒๕๒๑	๓๑๓,๑๒๕.๐๐
๑๐	ปาลำน้ำน่านฝั่งขวา	๒๕๒๒	๓๖๑,๘๗๕.๐๐
๑๑	ป่านานกกก	๒๕๒๗	๒๔,๘๕๐.๐๐
๑๒	ป่าห้วยเกียงพา และป่าน้ำไคร้	๒๕๒๘	๑๑๔,๓๗๕.๐๐
๑๓	ป่าเขากระทิง	๒๕๒๙	๑๑,๘๘๔.๐๐
๑๔	ป่าพระฝาง	๒๕๒๙	๑๐,๖๘๗.๗๕
๑๕	ป่าเขาใหญ่	๒๕๓๐	๕๖,๔๑๐.๐๐
รวม			๓,๓๐๐,๐๔๔.๗๕

ที่มา : ศูนย์ประสานงานจัดการทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ (อุตรดิตถ์), กรมป่าไม้

(๓) การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้ กรมป่าไม้ ได้จำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้ ในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ไว้เป็นพื้นที่ป่าเพื่ออนุรักษ์เป็นส่วนใหญ่ สามารถสรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ ๙ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้ในจังหวัดอุตรดิตถ์

ชนิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
๑ เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์	๒,๖๘๒,๐๐๘.๕๐	๘๑
๒ เขตป่าเพื่อเศรษฐกิจ	๖๑๘,๐๓๖.๒๕	๑๙
รวม	๓,๓๐๐,๐๔๔.๗๕	๑๐๐

ที่มา : ศูนย์ประสานงานจัดการทรัพยากรป่าไม้พื้นที่ (อุตรดิตถ์), พ.ศ. ๒๕๕๐, กรมป่าไม้

๒.๒) ทรัพยากรสัตว์ป่า จังหวัดอุตรดิตถ์มีพื้นที่ที่ได้ประกาศเป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าจำนวน ๒ แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ๒ แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ป่า สำหรับสัตว์ป่าในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์มีสัตว์ป่าสงวนที่สำคัญ คือ เลียงผา ประเภทสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น กระตัง, เสือโคร่ง, เสือดาว, เสือไฟ, เก้ง, กวาง, หมูป่า, วัวแดง, ลิง, หมี, เป็นต้น ส่วนประเภทนก เช่น นกขุนทอง, กาน้ำใหญ่, ไก่ฟ้า, ไก่ป่า, เหยี่ยว, เป็นต้น ประเภทสัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ เต่าปูลู, เต่าเหลือง, เต่าเคียว, ตะพาบน้ำ, งูเหลือม, งูจงอาง, เป็นต้น

- **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่จริม** ประกอบด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีแนวสันเขาเป็น อาณาเขตติดต่อระหว่าง จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดน่าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ตั้งแต่ ๓๕๐ เมตร จนถึง ๑,๑๐๐ เมตร เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่จริม มีอุณหภูมิลดลงตลอดปี ประมาณ ๒๘ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดฤดูฝน ประมาณ ๗๐ มิลลิเมตรต่อปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่จริม มีแหล่งโบราณคดีที่เป็นที่เคารพนับถือ ได้แก่ ถ้ำพระ และถ้ำแสนหาร สัตว์ป่าที่พบร่องรอยบริเวณเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าแม่จริม ได้แก่ ช้าง, หมูป่า, วัวแดง, เก้ง และหมาใน ส่วนที่เป็นสัตว์ปีกได้แก่ ไก่ป่า และเหยี่ยว เป็นต้น

- **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าน้ำปาด** สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนต่อเนื่องกันไปวางตัวในแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ มียอดเขาสูงที่สำคัญ ได้แก่ เขาเด่น, ภูหนองโดน, ภูหุด และภูหลวง เป็นต้น สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๑,๐๔๑ เมตร ๑,๐๒๗ เมตร ๑,๐๔๓ เมตร และ ๑,๐๔๔ เมตร ตามลำดับ มีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำปาด ซึ่งถือว่าเป็นสาขาที่สำคัญสาขาหนึ่งของแม่น้ำน่าน มีต้นกำเนิดอยู่ทางทิศตะวันตกของพื้นที่ มีสาขาสำคัญ คือ ลำห้วยเห็บ, ลำน้ำสุ่ม, ห้วยทางลาว และลำน้ำพังงา เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่มีแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ที่หลบภัย และโปงดิน จึงทำให้พื้นที่เต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่เช่น เลียงผา, ช้างป่า, หมูป่า, หมู, เก้ง, หมาใน, หมูป่า, กระเจิง, เม่น, เสือปลา, อีเห็น และลิง ฯลฯ

- **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ปาลำน้ำน่านฝั่งขวา** พื้นที่เป็นป่าที่สมบูรณ์ติดต่อกัน เป็นผืนใหญ่ตรงรอยต่อของจังหวัดแพร่และจังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเป็นภูเขาสูง บางส่วนสูงชัน ตลอดทั่วพื้นที่ติดต่อกันเป็นเทือกยาว มียอดเขาสูงสุดคือ เขาพญาผ่อ หรือชาวบ้านเรียกพญาผ่อ มีระดับความสูง ๑,๔๔๗ เมตร เนื่องจากพื้นที่เป็นเนินเขาและภูเขาที่สูงชันต่อกันเป็นลูกคลื่น จะมีที่ราบแคบ ๆ ตามริมห้วยและยอดเขา ทำให้พื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ มียอดเขาที่สำคัญคือ ดอยผาอี้อ, เขาพญาผ่อ, ดอยห้วยน้ำออก, ดอยห้วยเก็น และดอยผาลักไก เป็นต้น จึงทำให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของห้วยโป่ง, ห้วยน้ำริด และห้วยน้ำลี ไหลผ่านอำเภอท่าปลา ลงสู่อ่างเก็บน้ำสิริกิติ์ และเป็นแหล่งอาหารสัตว์ป่าไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ชนิด บางชนิดมีปริมาณน้อยหรือใกล้หมดไปแล้วที่สำรวจพบ ได้แก่ ช้างป่า, กระต๊อ และวัวแดง เป็นต้น

๒) ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

๒.๑) คุณภาพน้ำ

การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี มีการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำผิวดินในแหล่งน้ำ ๑ แหล่ง ได้แก่ แม่น้ำน่าน จำนวน ๓ สถานี โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๓ ได้เก็บตัวอย่างน้ำในแม่น้ำน่าน จำนวน ๔ ครั้งต่อปี สถานีเก็บตัวอย่างคุณภาพน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๑๐ สถานีเก็บตัวอย่างน้ำแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์

แหล่งน้ำ	รหัสสถานี	สถานที่เก็บตัวอย่างน้ำ	ความถี่ (ครั้ง/ปี)
แม่น้ำน่าน	NA ๐๙	สะพานพิชัย ต.ในเมือง อ.พิชัย จ.อุตรดิตถ์	๔
	NA ๑๐	สะพานพัฒนาภาคเหนือ ๑๓ อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์	๔
	NA ๑๑	สะพานบ้านวังขอน ต.จี่วาม อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์	๔
คลองตรอน	TRC ๐๑	สะพานคลองตรอน ต.บ้านแก่ง อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์	๒
	TRC ๐๒	สะพานข้ามคลองตรอน บ้านเหล่า ต.น้ำอ่าง อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์	๒

๑.๖ ข้อมูลแหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่สำคัญ

๑) แม่น้ำน่าน (แม่น้ำหลัก) ต้นน้ำอยู่ที่อำเภอปัว - อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ไหลผ่านเข้ามาจังหวัดอุตรดิตถ์ที่อำเภอท่าปลา ลงมาทางใต้ของจังหวัด โดยไหลผ่านอำเภอเมืองอุตรดิตถ์ ,อำเภอตรอน และอำเภอพิชัยไปสู่จังหวัดพิษณุโลก รวมความยาวของแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดอุตรดิตถ์ประมาณ ๑๖๐ กิโลเมตร แม่น้ำสายนี้เปรียบเสมือนเส้นโลหิตใหญ่ของประชาชนในจังหวัด ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยน้ำจากแม่น้ำน่านเป็นหลักในการเกษตรกรรมและการบริโภค ซึ่งกรมชลประทานได้ก่อสร้างเขื่อนสิริกิติ์ปิดกั้นแม่น้ำ อำเภอท่าปลา เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรกรรมและผลิตกระแสไฟฟ้า ปัจจุบันขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

๒) แม่น้ำปาด (แม่น้ำสาขา) ต้นกำเนิดของแม่น้ำปาดคือภูเขาทุ่งแล้ง ซึ่งเป็นภูเขาที่แบ่งเขตระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว ลำน้ำปาดไหลผ่านตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก อำเภอปากท่าและไหลผ่านอำเภอน้ำปาด ไปบรรจบแม่น้ำน่าน ที่บ้านปากปาด อำเภอน้ำปาด บริเวณท้ายน้ำเขื่อนสิริกิติ์ ความยาวลำน้ำประมาณ ๑๖๐.๖๕ กิโลเมตร

๓) คลองตรอน (แม่น้ำสาขา) ต้นน้ำเกิดในภูเมียง ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด ไหลผ่านอำเภอตรอน ลงสู่แม่น้ำน่านที่บ้านแก่ง ตำบลบ้านแก่ง อำเภอตรอน ความยาวลำน้ำประมาณ ๑๒๕.๕๐ กิโลเมตร

๔) คลองฝาง เกิดจากเขาขุนฝาง บ้านเหล่าป่าสา ตำบลผาจุก ไหลไปบรรจบแม่น้ำน่านที่บ้านปากฝาง ตำบลจี่วาม อำเภอเมืองอุตรดิตถ์

๕) คลองน้ำริด ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาพาสึง อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ไหลผ่านบ้านปางต้นผึ้ง มาบรรจบกับห้วยแม่เฉยที่ผาตั้ง แล้วไหลผ่านบ้านด่านนาขามและบ้านน้ำริด ลงสู่แม่น้ำน่าน ที่ตอนเหนือของมณฑลทหารบกที่ ๓๕ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์

๖) คลองโพ เกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอลับแล ไหลผ่านบ้านม่อนดินแดง ตำบลท่าเสา ไปบรรจบแม่น้ำน่านที่วัดกลางธรรมสาคร

๗) **ห้วยแม่พูล - คลองแม่พ่อง** ต้นน้ำเกิดจากตำบลแม่พูลไหลผ่านตำบลแม่พูล มาบรรจบคลองแม่พ่องที่ตำบลฝายหลวง แล้วไหลผ่านตำบลทุ่งยั้ง ตำบลไผ่ล้อม ลงบึงมายังเขตตอนใต้ของอำเภอลับแล ติดกับอำเภอตรอนและอำเภอพิชัย

๘) **คลองละมุง** เป็นคลองระบายน้ำจากบึงมายและบริเวณทุ่งสามขา กับคลองต่างๆ ในเขตอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ลงสู่คลองละมุง ไหลลงสู่แม่น้ำน่าน ที่บ้านปากคลอง ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย ความยาวคลองละมุงประมาณ ๓๕ กิโลเมตร

ตารางที่ ๑๑ จำนวนแหล่งน้ำของจังหวัดอุตรดิตถ์

อำเภอ	หนอง/บึง/ (แห่ง)	ลำคลอง/ลำห้วย/ลำธาร/คูน้ำ (แห่ง)
๑. เมืองอุตรดิตถ์	๑๒	๘๓
๒. ตรอน	๓๓	๑๓
๓. ท่าปลา	๒๘	๙
๔. น้ำปาด	๑๗	-
๕. ฟากท่า	๑๙	-
๖. บ้านโคก	๑๕	-
๗. พิชัย	๔๑	๒๘
๘. ลับแล	๓๙	๑๙
๙. ทองแสนขัน	๑๖	๒๖
รวม	๒๒๐	๑๗๘

๑.๑.๔ ข้อมูลสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร ประชาชนมีอาชีพการเกษตร และการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดอุตรดิตถ์ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบการจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าในพื้นที่ของจังหวัดอุตรดิตถ์ มีการจัดตั้งสถานีสูบน้ำจำนวน ๑๒๐ สถานี (แห่ง) มีการจัดตั้งตามพื้นที่ ๗ อำเภอ คืออำเภอเมืองอุตรดิตถ์ อำเภอพิชัย อำเภอท่าปลา อำเภอฟากท่า อำเภอทองแสนขัน อำเภอน้ำปาด อำเภอตรอน อำเภอลับแลและอำเภอบ้านโคก ไม่มีการจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำที่สามารถรองรับการเครื่องสูบน้ำด้วยไฟฟ้าได้ จึงใช้น้ำเพื่อการเกษตรจากห้วย หนอง คลอง บึง น้ำฝนในการเกษตร

ตารางที่ ๑๒ พื้นที่ติดตั้ง สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รายอำเภอของจังหวัดอุดรธานี

ลำดับที่	อำเภอ	ชื่อ อปท	จำนวนสถานี(แห่ง)
๑	เมืองอุดรธานี	ทต.วังกะพี้	๓
๒		อบต.บ้านดำน	๓
๓		อบต.หาดงิ้ว	๕
๔		ทต.คิ่งตะเภา	๕
๕		ทต.ผาจุก	๗
๖		อบต.แสนตอ	๒
๗		ทต.หาดกรวด	๒
๘		ทต.จิ้งวาม	๔
๙		ทต.ป่าเช่า	๑
๑๐	พิชัย	อบต.ไร่อ้อย	๘
๑๑		อบต.ในเมือง	๓
๑๒		อบต.คอรุม	๔
๑๓		อบต.ท่าสัก	๖
๑๔		อบต.บ้านดารา	๗
๑๕		อบต.พญาแมน	๕
๑๖		อบต.ท่ามะเฟือง	๕
๑๗		อบต.บ้านโคก	๓
๑๘		อบต.บ้านหม้อ	๔
๑๙	ท่าปลา	อบต.ผาเลือด	๔
๒๐	ฟากท่า	อบต.ฟากท่า	๑
๒๑		อบต.สองคอน	๑
๒๒		อบต.บ้านเสี้ยว	๔
๒๓		อบต.สองห้อง	๑
๒๔	ทองแสนขัน	ทต.ทองแสนขัน	๑
๒๕		อบต.บ่อทอง	๓
๒๖		อบต.ป่าคาย	๒
๒๗		อบต.ผักขวง	๑

ลำดับที่	อำเภอ	ชื่อ อบท	จำนวนสถานี(แห่ง)
๒๘	น้ำปาด	อบต.เด่นเหล็ก	๓
๒๙		อบต.บ้านฝ้าย	๑
๓๐	ตรอน	อบต.บ้านแก่ง	๖
๓๑		อบต.หาดสองแคว	๓
๓๒		อบต.วังแดง	๘
๓๓		อบต.น้ำอ่าง	๔
รวมทั้งสิ้น ๓๓ แห่ง			๑๒๐ สถานี

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์, มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

๑.๗ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

๒.๑) คุณภาพน้ำ

การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ มีการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำผิวดินในแหล่งน้ำ ๑ แหล่ง ได้แก่ แม่น้ำน่าน จำนวน ๓ สถานี โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๓ ได้เก็บตัวอย่างน้ำในแม่น้ำน่าน จำนวน ๔ ครั้งต่อปี สถานีเก็บตัวอย่างคุณภาพน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๑๓ สถานีเก็บตัวอย่างน้ำแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์

แหล่งน้ำ	รหัสสถานี	สถานที่เก็บตัวอย่างน้ำ	ความถี่ (ครั้ง/ปี)
แม่น้ำน่าน	NA ๐๙	สะพานพิชัย ต.ในเมือง อ.พิชัย จ.อุดรดิตถ์	๔
	NA ๑๐	สะพานพัฒนาภาคเหนือ ๑๓ อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์	๔
	NA ๑๑	สะพานบ้านวังขอน ต.จี้วังม อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์	๔
คลองตรอน	TRC ๐๑	สะพานคลองตรอน ต.บ้านแก่ง อ.ตรอน จ.อุดรดิตถ์	๒
	TRC ๐๒	สะพานข้ามคลองตรอน บ้านเหล่า ต.น้ำอ่าง อ.ตรอน จ.อุดรดิตถ์	๒

๒.๒) ข้อมูลคุณภาพอากาศ

ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ จังหวัดได้ประกาศฯ ขอความร่วมมืองดเว้น การเผาป่า เผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เผาขยะ และเผาวัชพืชข้างทาง การเผาในพื้นที่โล่งแจ้ง ในทุกกรณีเป็นระยะเวลา ๖๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๔ ถึงวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ จากการติดตามตรวจสอบข้อมูลการเกิดจุดความร้อน (Hotspot) ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ในช่วงวันที่ ๑ มกราคม ถึง ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ พบจำนวนจุดความร้อนที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น จำนวน ๒,๒๐๓ จุด เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ๑,๐๖๐ จุด รองลงมาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๕๖๘ จุด พื้นที่เกษตร ๒๕๐ จุด พื้นที่เขต สปก. ๑๙๓ พื้นที่ชุมชนและอื่นๆ ๑๒๐ จุด และพื้นที่ริมถนนทางหลวง

๑๒ จุด เมื่อพิจารณาการเกิดจุดความร้อนสะสม เปรียบเทียบปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔ ในภาพรวมพบจำนวนการเกิดจุดความร้อนสะสมลดลงร้อยละ ๕๖.๙๖ จากปีที่ผ่านมา หากจำแนกตามลักษณะการใช้ที่ดิน พบว่าเกิดจุดความร้อน ลดลงมากที่สุดในพื้นที่เกษตร ร้อยละ ๗๒.๘๐ รองลงมาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติร้อยละ ๖๗.๖๙ และพื้นที่ริมทางหลวง ร้อยละ ๖๔.๗๑ ตามลำดับ

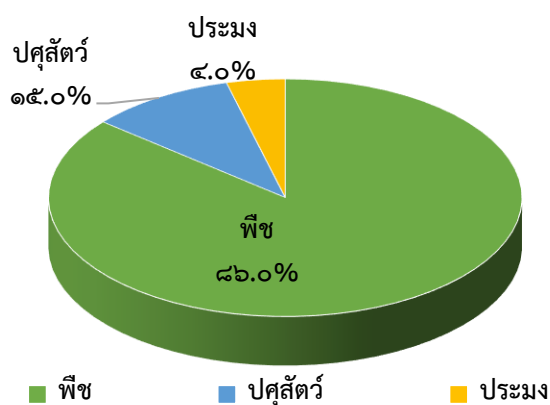
๑.๘ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ภาพรวมเศรษฐกิจจังหวัดอุดรดิตถ์ (ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๒ พิษณุโลก)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดอุดรดิตถ์ ปี ๒๕๖๖ มีมูลค่า ๔๗,๙๙๖ ล้านบาท มีขนาดเศรษฐกิจเป็นอันดับ ๑๒ ของภาคเหนือ และเป็นอันดับ ๕ ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ รองจากจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ ตาก และสุโขทัย ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (GPP Per capita) เท่ากับ ๑๒๐,๗๒๐ บาท/คน/ปี

โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัด ประกอบด้วยภาคเกษตรมูลค่า ๑๕.๒ พันล้านบาท และภาคนอกเกษตรมูลค่า ๒๙.๕ พันล้านบาท โดยมีสาขาเกษตรกรรม การผลิตอุตสาหกรรม และการขายส่งขายปลีก เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๕.๕๔ รองลงมาคือสาขาการศึกษา มีสัดส่วนร้อยละ ๗.๗๘ สาขาการเงิน ประกันภัย มีสัดส่วนร้อยละ ๗.๗๓ สาขาการบริหารจัดการ มีสัดส่วนร้อยละ ๖.๑๘ สาขาการก่อสร้าง มีสัดส่วนร้อยละ ๕.๙๔ สาขาอสังหาริมทรัพย์ มีสัดส่วนร้อยละ ๔.๐ สาขากิจกรรมสุขภาพ มีสัดส่วนร้อยละ ๓.๔๙ และสาขาไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำ มีสัดส่วนร้อยละ ๒.๕๘

ภาพที่ ๒ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร จังหวัดอุดรดิตถ์

ที่มา : จากการคำนวณ

๑.๕.๒ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอุดรดิตถ์ (GPP) พ.ศ. ๒๕๖๓ (ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ตารางที่ ๑๔ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุดรดิตถ์ แบบปริมาณลูกโซ่ ณ ราคาประจำปี ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๓

(ล้านบาท)

	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563
Agriculture	13,723	11,323	8,686	8,313	13,827	14,447	12,777	12,746
Agriculture	13,723	11,323	8,686	8,313	13,827	14,447	12,777	12,746
Agriculture, forestry and fishing	13,723	11,323	8,686	8,313	13,827	14,447	12,777	12,746
Non-Agriculture	23,261	22,327	22,541	24,852	26,919	27,690	28,343	27,797
Industrial	5,692	5,099	4,830	6,266	6,310	6,229	6,807	5,970
Mining and quarrying	335	354	349	534	564	604	353	397
Manufacturing	4,529	3,879	3,560	4,488	4,305	4,527	5,190	4,230
Electricity, gas, steam and air conditioning supply	810	839	889	1,201	1,330	966	1,095	1,074
Water supply; sewerage, waste management and remediation activities	18	27	32	42	111	131	170	269
Services	17,569	17,228	17,711	18,587	20,609	21,462	21,536	21,827
Construction	1,687	1,652	1,603	1,818	1,918	2,222	2,123	2,348
Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycle	3,842	3,726	3,626	3,948	5,252	5,426	5,123	4,966
Transportation and storage	417	445	489	548	638	710	770	754
Accommodation and food service activities	49	54	65	82	87	98	105	92
Information and communication	304	286	330	299	343	396	470	537
Financial and insurance activities	2,092	2,400	2,682	2,944	3,047	3,142	3,339	3,386
Real estate activities	1,685	1,449	1,648	1,556	1,716	1,713	1,560	1,637
Professional, scientific and technical activities	2	2	2	5	8	6	9	7
Administrative and support service activities	44	47	51	57	60	58	58	38
Public administration and defence; compulsory social security	3,051	2,412	2,370	2,409	2,496	2,655	2,770	2,754
Education	3,113	3,369	3,394	3,378	3,417	3,266	3,264	3,409
Human health and social work activities	926	1,023	1,076	1,140	1,203	1,322	1,408	1,422
Arts, entertainment and recreation	79	79	78	98	116	136	162	144
Other service activities	279	283	297	303	309	313	376	333
Gross provincial product (GPP)	36,984	33,651	31,227	33,166	40,746	42,137	41,120	40,543
GPP Per capita (Baht)	85,760	78,460	73,212	78,449	97,163	101,348	99,766	99,236
Population (1,000 persons)	431	429	427	423	419	416	412	409
Agriculture	4,505	4,113	3,173	3,167	4,910	5,023	4,204	4,046
Agriculture	4,505	4,113	3,173	3,167	4,910	5,023	4,204	4,046

Agriculture, forestry and fishing	4,505	4,113	3,173	3,167	4,910	5,023	4,204	4,046
Non-Agriculture	16,961	16,271	16,249	16,887	18,094	18,775	18,738	18,017
Industrial	4,594	4,521	4,379	4,788	4,853	5,161	5,417	4,426
Mining and quarrying	257	265	239	303	316	338	192	206
Manufacturing	3,470	3,380	3,207	3,267	3,196	3,683	4,053	3,007
Electricity, gas, steam and air conditioning supply	765	776	838	1,103	1,185	901	971	935
Water supply; sewerage, waste management and remediation activities	11	14	17	22	59	72	94	155
Services	12,190	11,596	11,684	11,970	13,059	13,447	13,219	13,314
Construction	1,143	1,114	1,129	1,312	1,362	1,553	1,477	1,642
Wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycle	2,415	2,210	2,123	2,186	2,863	2,946	2,704	2,595
Transportation and storage	335	356	347	371	424	475	504	489
Accommodation and food service activities	43	47	53	64	64	69	72	69
Information and communication	418	404	470	424	467	551	659	754
Financial and insurance activities	1,412	1,602	1,788	1,951	2,031	2,100	2,170	2,230
Real estate activities	1,773	1,535	1,727	1,637	1,807	1,795	1,626	1,689
Professional, scientific and technical activities	3	2	2	5	8	7	9	7
Administrative and support service activities	29	30	33	37	38	37	36	24
Public administration and defence; compulsory social security	1,974	1,508	1,426	1,392	1,398	1,446	1,474	1,439
Education	1,788	1,846	1,769	1,709	1,684	1,573	1,541	1,584
Human health and social work activities	599	639	646	658	671	716	744	738
Arts, entertainment and recreation	57	55	58	78	92	107	127	113
Other service activities	205	199	204	207	210	210	247	220
Gross provincial product (CVMs)	21,290	20,059	18,498	19,012	22,653	23,394	22,056	21,214

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ส่วนที่ ๒

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทุเรียน

๒.๑ ข้อมูลทุเรียน

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของทุเรียน

ทุเรียนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน และได้รับการยอมรับว่าเป็น “ราชาแห่งผลไม้” เนื่องจากมีรสชาติ กลิ่น และเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างจากผลไม้ชนิดอื่น ปัจจุบันทุเรียนถือเป็นพืชเศรษฐกิจส่งออกที่สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในมูลค่าสูง โดยประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกทุเรียนรายสำคัญของโลก ตลาดหลัก ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ฮองกง เวียดนาม ไต้หวัน และประเทศในตะวันออกกลาง

การขยายตัวของความต้องการบริโภคทุเรียนในตลาดโลก ส่งผลให้พื้นที่ปลูกทุเรียนของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคเหนือบางพื้นที่ ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศเหมาะสมต่อการเพาะปลูก อย่างไรก็ตาม การผลิตทุเรียนยังเผชิญปัญหาหลายด้าน เช่น ต้นทุนการผลิตสูง โรคและแมลงศัตรูพืช การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนแรงงาน และมาตรฐานคุณภาพสินค้าเพื่อการส่งออก จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนารายสินค้าอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มคุณภาพผลผลิต และสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก

๒. ประวัติและถิ่นกำเนิดของทุเรียน

ทุเรียนมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Durio zibethinus* Murray จัดอยู่ในวงศ์ Malvaceae มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน โดยพบการปลูกกระจายอยู่ทั่วไปในภูมิภาคที่มีฝนตกชุกและอากาศร้อนชื้น

ประเทศไทยมีการปลูกทุเรียนมาเป็นเวลาหลายร้อยปี โดยมีหลักฐานว่ามีการปลูกในพื้นที่ภาคใต้และภาคตะวันออกก่อนแพร่หลายไปยังภูมิภาคอื่น ปัจจุบันประเทศไทยมีสายพันธุ์ทุเรียนพื้นเมืองและพันธุ์การค้าจำนวนมาก เช่น หมอนทอง ชะนี ก้านยาว พวงมณี กระดุม และหลงลับแล ซึ่งแต่ละพันธุ์มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านรสชาติ กลิ่น สีเนื้อ และระยะเวลาเก็บเกี่ยว

ทุเรียนถือเป็นผลไม้ที่มีบทบาททั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการปลูกเชิงการค้า ซึ่งก่อให้เกิดรายได้แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการ และภาคการส่งออกอย่างต่อเนื่อง

๓. ลักษณะทั่วไปของทุเรียน

ทุเรียนเป็นไม้ผลยืนต้นขนาดใหญ่ มีอายุยืนหลายสิบปี ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งเป็นชั้น ๆ ทรงพุ่มกว้าง สามารถเจริญเติบโตได้สูงประมาณ ๑๐-๔๐ เมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุ์และสภาพแวดล้อม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

๓.๑ ราก ระบบรากเป็นแบบรากแก้ว มีรากแขนงกระจายบริเวณผิวดินค่อนข้างมาก จึงต้องการดินที่ระบายน้ำดีและไม่ทนต่อสภาพน้ำท่วมขัง

๓.๒ ลำต้น เปลือกลำต้นมีสีน้ำตาล แตกเป็นร่องตามแนวยาว เนื้อไม้ค่อนข้างอ่อน กิ่งเปราะหักง่าย เมื่อมีลมแรงหรือผลผลิตจำนวนมาก

๓.๓ ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว รูปรีแกมขอบขนาน ปลายใบแหลม ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ใต้ใบมีสีน้ำตาลทอง มีขนละเอียดปกคลุม

๓.๔ ดอก ดอกออกเป็นช่อตามลำต้นและกิ่งใหญ่ เรียกว่า “การออกดอกแบบ cauliflory” ดอกมีสีขาวนวลหรือเหลืองอ่อน มีกลิ่นเฉพาะ และมักบานในช่วงเย็นถึงกลางคืน โดยอาศัยแมลงและค้างคาวช่วยผสมเกสร

๓.๕ ผล ผลมีลักษณะทรงกลมหรือทรงรี เปลือกหนา มีหนามแข็งปกคลุม ภายในแบ่งเป็นพู แต่ละพูมีเนื้อสีเหลืองอ่อนถึงเหลืองเข้ม เนื้อมีรสหวานมัน เมล็ดขนาดใหญ่

๔. พันธุ์ทุเรียนที่สำคัญของประเทศไทย

๔.๑ พันธุ์หมอนทอง เป็นพันธุ์การค้าหลักของประเทศไทย ได้รับความนิยมสูงทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ เนื้อหนา สีเหลืองอ่อน รสหวานมัน เมล็ดลีบ กลิ่นไม่แรงมาก เหมาะสำหรับการส่งออก

๔.๒ พันธุ์ชะนี มีเนื้อสีเหลืองเข้ม รสหวานจัด กลิ่นแรง เนื้อละเอียด ให้ผลผลิตดี แต่เนื้อค่อนข้างเลาะง่าย

๔.๓ พันธุ์ก้านยาว ผลทรงสวย ก้านผลยาว เนื้อละเอียด รสชาติหวานมัน คุณภาพดี ราคาสูง แต่ผลผลิตต่อไร่ต่ำ

๔.๔ พันธุ์พวงมณี ผลขนาดเล็ก เนื้อสีเข้ม รสหวานจัด มีกลิ่นหอม นิยมบริโภคภายในประเทศ

๔.๕ พันธุ์หลงลับแลและหลินลับแล เป็นพันธุ์พื้นเมืองจังหวัดอุตรดิตถ์ มีชื่อเสียงด้านรสชาติ เนื้อละเอียด เมล็ดลีบ กลิ่นไม่แรง ได้รับความนิยมสูงและมีราคาจำหน่ายสูงกว่าพันธุ์ทั่วไป

๕. คุณค่าทางเศรษฐกิจของทุเรียน

ทุเรียนเป็นสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศในมูลค่าสูง โดยเฉพาะการส่งออกผลสดและผลิตภัณฑ์แปรรูป ความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้นในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีน ส่งผลให้ราคาทุเรียนอยู่ในระดับดีอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญทางเศรษฐกิจ

- เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของหลายจังหวัด
- สร้างรายได้ให้เกษตรกรจำนวนมาก
- ส่งเสริมการจ้างงานในห่วงโซ่อุปทาน
- เพิ่มมูลค่าผ่านการแปรรูป
- สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

๖. คุณค่าทางโภชนาการและสรรพคุณ

ทุเรียนเป็นผลไม้ที่ให้พลังงานสูง อุดมด้วยสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน โยอาหาร วิตามิน และแร่ธาตุต่าง ๆ

คุณค่าทางโภชนาการ

- ให้พลังงานสูง
- มีโพแทสเซียมช่วยควบคุมสมดุลของร่างกาย
- มีวิตามินซีช่วยเสริมภูมิคุ้มกัน
- มีใยอาหารช่วยระบบขับถ่าย

สรรพคุณ

- ช่วยเพิ่มพลังงานแก่ร่างกาย
- ช่วยลดอาการอ่อนเพลีย
- มีสารต้านอนุมูลอิสระ
- ช่วยในการทำงานของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ

๗. สภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกทุเรียน

๗.๑ สภาพภูมิอากาศ

- อุณหภูมิที่เหมาะสม ๒๕-๓๐ องศาเซลเซียส
- ความชื้นสัมพัทธ์สูง
- ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๕๐๐-๓,๐๐๐ มิลลิเมตรต่อปี
- ไม่ควรมีลมแรง

๗.๒ สภาพดิน

- ดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย
- ระบายน้ำดี
- ความเป็นกรดต่าง (pH) ๕.๕-๖.๕
- มีอินทรีย์วัตถุสูง

๗.๓ แหล่งน้ำ

- จำเป็นต้องมีน้ำเพียงพอตลอดปี โดยเฉพาะในระยะติดผลและขยายผล

๘. การปลูกและการขยายพันธุ์

การขยายพันธุ์

นิยมใช้วิธีไม่อาศัยเพศ เช่น การเสียบยอด การทาบกิ่ง การติดตา ข้อดีคือให้ผลเร็วและคงลักษณะพันธุ์เดิม

การเตรียมพื้นที่

- ไถปรับพื้นที่
- วางระบบระบายน้ำ
- ขุดหลุมปลูก
- รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก

การปลูก ควรปลูกช่วงต้นฤดูฝน ระยะปลูกประมาณ ๘×๘ หรือ ๑๐×๑๐ เมตร

๙. การดูแลรักษา

การให้น้ำ

- ให้น้ำสม่ำเสมอ
- หลีกเลี่ยงน้ำขัง
- ควบคุมน้ำในช่วงกระตุ้นออกดอก

ตารางที่ ๑๕ ปฏิทินการให้น้ำ

ช่วงเวลา	ระยะการเจริญเติบโต	แนวทางการใช้ปุ๋ย
มิถุนายน-กรกฎาคม	หลังเก็บเกี่ยว	ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก และปุ๋ยสูตรเสมอ เพื่อฟื้นฟูดิน
สิงหาคม-กันยายน	แตกใบอ่อน	ใช้ปุ๋ยไนโตรเจนสูง เพื่อเร่งการเจริญเติบโต
ตุลาคม	สะสมอาหาร	ใส่ปุ๋ยสูตรสมดุล เพิ่มธาตุรองและธาตุเสริม
พฤศจิกายน-ธันวาคม	เตรียมออกดอก	ลดไนโตรเจน เพิ่มฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม
มกราคม-กุมภาพันธ์	ออกดอก-ติดผล	ใช้ปุ๋ยโพแทสเซียมสูง เพื่อช่วยการติดผล
มีนาคม-เมษายน	ขยายผล	เพิ่มโพแทสเซียมและแคลเซียม เพื่อคุณภาพเนื้อและลดผลแตก

การใส่ปุ๋ย

- ระยะต้นเล็กใช้ปุ๋ยไนโตรเจนสูง
- ระยะให้ผลใช้ปุ๋ยโพแทสเซียมสูง
- ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมด้วย

ตารางที่ ๑๖ ปฏิทินการใส่ปุ๋ยทุเรียน

การใส่ปุ๋ยให้เหมาะสมกับระยะการเจริญเติบโตของทุเรียน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดี

ช่วงเวลา	ระยะการเจริญเติบโต	แนวทางการใส่ปุ๋ย
มิถุนายน-กรกฎาคม	หลังเก็บเกี่ยว	ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก และปุ๋ยสูตรเสมอ เพื่อฟื้นฟูดิน
สิงหาคม-กันยายน	แตกใบอ่อน	ใช้ปุ๋ยไนโตรเจนสูง เพื่อเร่งการเจริญเติบโต
ตุลาคม	สะสมอาหาร	ใส่ปุ๋ยสูตรสมดุล เพิ่มธาตุรองและธาตุเสริม
พฤศจิกายน-ธันวาคม	เตรียมออกดอก	ลดไนโตรเจน เพิ่มฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม
มกราคม-กุมภาพันธ์	ออกดอก-ติดผล	ใช้ปุ๋ยโพแทสเซียมสูง เพื่อช่วยการติดผล
มีนาคม-เมษายน	ขยายผล	เพิ่มโพแทสเซียมและแคลเซียม เพื่อคุณภาพเนื้อและลดผลแตก

การตัดแต่งกิ่ง

- ตัดกิ่งแห้ง กิ่งโรค
- เปิดทรงพุ่มให้โปร่ง

ตารางที่ ๑๗ ปฏิทินการตัดแต่งกิ่งและจัดการทรงพุ่ม

ช่วงเวลา	การดำเนินการ
หลังเก็บเกี่ยว	ตัดกิ่งแห้ง กิ่งโรค กิ่งซ้อนทับ
ระยะแตกใบอ่อน	จัดทรงพุ่ม
ก่อนออกดอก	เปิดทรงพุ่มให้โปร่ง
ระยะติดผล	ตัดกิ่งที่ไม่สมบูรณ์

การจัดการวัชพืช

- คลุมโคนต้น
- ใช้เศษพืชคลุมดิน
- ลดการใช้สารเคมี

๑๐. การให้ผลผลิตและการเก็บเกี่ยว

ทุเรียนเริ่มให้ผลเมื่ออายุประมาณ ๔-๗ ปี ขึ้นอยู่กับพันธุ์และวิธีขยายพันธุ์ ผลผลิตจะเริ่มทยอยเก็บเกี่ยวได้หลังดอกบานประมาณ ๙๐-๑๕๐ วัน

การสังเกตผลแก่

- หนามห่าง
- สีเปลือกเปลี่ยน
- มีกลิ่นอ่อน
- เคาะมีเสียงโปรง

การเก็บเกี่ยว

- ใช้มีดตัดขั้ว
- ระวังผลตกกระแทก
- คัดแยกตามขนาดและคุณภาพ

ตารางที่ ๑๘ ปฏิทินการเก็บเกี่ยวและการตลาด

ช่วยวางแผนการกระจายผลผลิตและบริหารจัดการตลาด

ช่วงเวลา	กิจกรรม
เมษายน-พฤษภาคม	สำรวจผลผลิตล่วงหน้า
พฤษภาคม-กรกฎาคม	เก็บเกี่ยวและกระจายสินค้า
มิถุนายน-สิงหาคม	จำหน่ายผลผลิตและแปรรูป
ตลอดปี	ประชาสัมพันธ์และขยายตลาด

๑๑. การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

- ทำความสะอาดผลผลิต
- คัดแยกคุณภาพ
- บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม
- เก็บรักษาในอุณหภูมิที่เหมาะสม
- ลดการกระแทกระหว่างขนส่ง

๑๒. โรคและแมลงศัตรูทุเรียน

โรครากเน่าโคนเน่า เกิดจากเชื้อราไฟทอปธอรา ทำให้ต้นทรุดโทรมและยืนต้นตาย

โรคราดำ เกิดจากเชื้อราที่เจริญบนมูลแมลงดูดกินน้ำเลี้ยง

เพลี้ยไฟ ทำลายใบอ่อน ดอก และผลอ่อน

หนอนเจาะผล ทำให้ผลเสียหายและร่วงก่อนกำหนด

แนวทางป้องกันกำจัด ใช้ชีวภัณฑ์ ตัดแต่งกิ่ง ระบายน้ำดี ห่อผล สำรวจแปลงสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๑๙ ปฏิทินโรคและแมลงศัตรูทุเรียน

ช่วงเวลา	โรค/แมลงที่พบ	แนวทางป้องกัน
มกราคม-กุมภาพันธ์	เพลี้ยไฟ	ใช้ชีวภัณฑ์ ตัดแต่งทรงพุ่ม
มีนาคม-เมษายน	หนอนเจาะผล	ห่อผล ใช้กับดักแมลง
พฤษภาคม-กรกฎาคม	โรครากเน่าโคนเน่า	ปรับปรุงระบบระบายน้ำ
สิงหาคม-ตุลาคม	โรคใบติด	ตัดแต่งกิ่ง ลดความชื้น
พฤศจิกายน-ธันวาคม	เพลี้ยแป้ง	สำรวจแปลงและกำจัดแหล่งสะสม

๑๓. การแปรรูปและเพิ่มมูลค่า

ผลิตภัณฑ์แปรรูป

- ทุเรียนทอด
- ทุเรียนกวน
- ทุเรียนพรีซดราย
- ไอศกรีมทุเรียน
- เบเกอรี่และขนม

ประโยชน์ของการแปรรูป

- เพิ่มมูลค่าสินค้า
- ยืดอายุการเก็บรักษา
- ลดปัญหาผลผลิตล้นตลาด

ตารางที่ ๒๐ ปฏิทินการแปรรูปและเพิ่มมูลค่า

ช่วงเวลา	กิจกรรม
๑.ช่วงผลผลิตออกมาก	๑.แปรรูปทุเรียนทอด ทุเรียนกวน
๒.หลังฤดูเก็บเกี่ยว	๒.พัฒนาผลิตภัณฑ์
๓.ตลอดปี	๓.ส่งเสริมบรรจุภัณฑ์และตลาดออนไลน์

๑๔. ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตทุเรียน

- ต้นทุนการผลิตสูง
- โรคและแมลงระบาด
- การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ขาดแคลนแรงงาน
- ปัญหาคุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ
- ข้อกำหนดด้านมาตรฐานการส่งออก

๑๕. แนวทางพัฒนาสินค้าทุเรียน

ตารางที่ ๒๑ แนวทางพัฒนาสินค้าทุเรียน

ด้านการผลิต	ด้านการตลาด	ด้านการแปรรูป	ด้านการบริหารจัดการ
๑.ส่งเสริมมาตรฐาน GAP	๑.ขยายตลาดส่งออก	๑.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	๑.รวมกลุ่มเกษตรกร
๒.ใช้เทคโนโลยีการเกษตร แม่นยำ	๒.พัฒนาบรรจุภัณฑ์	๒.พัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรม	๒.พัฒนาระบบโลจิสติกส์
๓.ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์	๓.สร้างอัตลักษณ์สินค้า GI		๓.เชื่อมโยงตลาดออนไลน์

ตารางที่ ๒๒ ปฏิทินการปฏิบัติดูแลรักษาทุเรียน

เดือน	ระยะการเจริญเติบโต	การปฏิบัติดูแลรักษา
มกราคม	ระยะออกดอก	ควบคุมน้ำ กระตุ้นการออกดอก ดูแลโรคและแมลงในดอก เช่น เพลี้ยไฟ โรคดอกเน่า
กุมภาพันธ์	ดอกบาน-ติดผลอ่อน	ช่วยผสมเกสร ให้น้ำสม่ำเสมอ ป้องกันแมลงศัตรูดอกและผลอ่อน
มีนาคม	ผลอ่อน	คัดผลอ่อน ตัดแต่งผล ป้องกันหนอนเจาะผล เพลี้ยไฟ และโรคผลเน่า
เมษายน	ผลขยายขนาด	ให้น้ำอย่างเพียงพอ ใส่ปุ๋ยโพแทสเซียมสูง ห่อผล ป้องกันโรคและแมลง
พฤษภาคม	ผลแก่ใกล้เก็บเกี่ยว	ตรวจคุณภาพผล ลดการให้น้ำบางช่วง เตรียมแรงงานและอุปกรณ์เก็บเกี่ยว
มิถุนายน	เก็บเกี่ยวผลผลิต	เก็บเกี่ยว คัดแยกคุณภาพ ขนส่งและจำหน่าย
กรกฎาคม	หลังเก็บเกี่ยว	ฟื้นฟูต้น ตัดแต่งกิ่ง ใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี บำรุงต้น
สิงหาคม	แตกใบอ่อน	ดูแลใบอ่อน ป้องกันเพลี้ยไฟ หนอนกินใบ และโรคใบติด
กันยายน	สะสมอาหาร	ใส่ปุ๋ยบำรุงต้น เพิ่มอินทรีย์วัตถุ ดูแลระบบน้ำ
ตุลาคม	สะสมอาหาร-เตรียมต้น	ตัดแต่งกิ่งเพิ่มเติม กำจัดวัชพืช เตรียมความพร้อมก่อนออกดอก
พฤศจิกายน	เตรียมออกดอก	ควบคุมน้ำ งดน้ำบางช่วงเพื่อชักนำการออกดอก
ธันวาคม	เริ่มออกดอก	ดูแลดอก ป้องกันโรคและแมลง จัดการน้ำอย่างเหมาะสม

๒.๒ สภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกทุเรียน

ทุเรียนเป็นไม้ผลเขตร้อนที่ต้องการสภาพแวดล้อมเฉพาะในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการผลิต ทั้งในด้านปริมาณผลผลิต คุณภาพผลผลิต และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมควรมีความเหมาะสมทั้งด้านภูมิอากาศ ดิน น้ำ และสภาพภูมิประเทศ

๑. สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม

ทุเรียนเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในเขตร้อนชื้น ต้องการอุณหภูมิและความชื้นค่อนข้างสูงตลอดปี

๑.๑ อุณหภูมิ อุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของทุเรียนอยู่ระหว่าง ๒๕-๓๐ องศาเซลเซียส หากอุณหภูมิต่ำกว่า ๒๐ องศาเซลเซียส หรือสูงกว่า ๓๕ องศาเซลเซียส เป็นระยะเวลานาน จะส่งผลกระทบต่อ การออกดอก การติดผล และคุณภาพผลผลิต อากาศที่ร้อนจัดอาจทำให้ดอกร่วง ผลอ่อนร่วง หรือผลแตกได้ ขณะที่อากาศหนาวเย็นเกินไปจะทำให้ต้นชะงักการเจริญเติบโต

๑.๒ ปริมาณน้ำฝน ทุเรียนต้องการปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ ๑,๕๐๐-๓,๐๐๐ มิลลิเมตรต่อปี และควรมีฝนกระจายตัวสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วงแตกใบอ่อนและระยะขยายผล อย่างไรก็ตาม ในช่วงกระตุน การออกดอก ทุเรียนต้องการสภาพแห้งแล้งในระยะสั้นประมาณ ๑๐-๑๔ วัน เพื่อกระตุ้นการสร้างตาดอก หากมีฝนตกต่อเนื่องในช่วงดังกล่าว อาจทำให้ต้นแตกใบอ่อนแทนการออกดอก

๑.๓ ความชื้นสัมพัทธ์ ทุเรียนต้องการความชื้นสัมพัทธ์สูง ประมาณ ๗๕-๘๕% ซึ่งช่วยให้ต้นเจริญเติบโตดี ใบไม่ไหม้ และลดการคายน้ำ หากความชื้นต่ำและอากาศแห้งจัด จะทำให้ใบเหี่ยว ดอกร่วง และผลอ่อนร่วงได้ง่าย

๑.๔ แสงแดด ทุเรียนต้องการแสงแดดเต็มวันประมาณ ๖-๘ ชั่วโมงต่อวัน เพื่อใช้ในการสังเคราะห์แสงและสะสมอาหาร แต่ต้นอ่อนควรมีร่มเงาในช่วงแรกของการปลูก เพื่อป้องกันใบไหม้จากแสงแดดจัด

๑.๕ ลม ทุเรียนเป็นพืชที่ไม่ทนต่อสภาพลมแรง เนื่องจากกิ่งเปราะและหักง่าย โดยเฉพาะในช่วงที่มีผลผลิตจำนวนมาก ลมแรงอาจทำให้ผลร่วง กิ่งหัก หรือโคนล้มได้ ดังนั้น พื้นที่ปลูกควรมีแนวกันลมหรือปลูกไม้กันลมรอบแปลง เช่น ไม้ สะเดา หรือกระถิน

๒. สภาพดินที่เหมาะสม

ดินเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของระบบราก การดูดซึมธาตุอาหาร และการให้ผลผลิตของทุเรียน

๒.๑ ลักษณะดิน ดินที่เหมาะสมควรเป็น ดินร่วน ดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวที่ระบายน้ำดี ดินควรมีความลึกไม่น้อยกว่า ๑ เมตร เพื่อให้รากสามารถชอนไชและหาอาหารได้ดี

๒.๒ การระบายน้ำ ทุเรียนเป็นพืชที่ไวต่อสภาพน้ำท่วมขัง หากมีน้ำขังบริเวณโคนต้นเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดโรครากเน่าโคนเน่า ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการปลูกทุเรียน ดังนั้น พื้นที่ปลูกควรมีระบบระบายน้ำที่ดี โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน

๒.๓ ความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) ค่าความเป็นกรดด่างที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง pH ๕.๕-๖.๕ ซึ่งเป็นช่วงที่รากทุเรียนสามารถดูดใช้ธาตุอาหารได้ดีที่สุด หากดินเป็นกรดจัดหรือด่างจัด จะส่งผลให้ต้นเจริญเติบโตไม่ดี และเกิดอาการขาดธาตุอาหารได้ง่าย

๒.๔ อินทรีย์วัตถุในดิน ดินควรมีอินทรีย์วัตถุสูง เพราะช่วยเพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำ การระบายอากาศ และการปลดปล่อยธาตุอาหารแก่พืช จึงควรมีการใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หรือปลูกพืชคลุมดินร่วมด้วย

๓. สภาพภูมิประเทศที่เหมาะสม

๓.๑ พื้นที่ราบและพื้นที่ลาดเอียง ทุเรียนสามารถปลูกได้ทั้งพื้นที่ราบและพื้นที่ลาดเอียง แต่พื้นที่ลาดเอียงเล็กน้อยจะช่วยให้ระบายน้ำได้ดี ลดปัญหาน้ำขัง ในพื้นที่ภูเขาหรือพื้นที่สูง ควรจัดทำขั้นบันไดหรือระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

๓.๒ ความสูงจากระดับน้ำทะเล โดยทั่วไป ทุเรียนสามารถปลูกได้ดีในพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๐-๖๐๐ เมตร หากสูงเกินไปอาจมีอุณหภูมิต่ำ ส่งผลต่อการออกดอกและคุณภาพผลผลิต

๔. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน ทุเรียนต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงแตกใบอ่อน ออกดอก ติดผล ขยายผล ดังนั้น พื้นที่ปลูกควรมีแหล่งน้ำเพียงพอ เช่น สระเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน ระบบน้ำหยดหรือไมโครสปริงเกลอร์

การมีระบบน้ำที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดความเสี่ยงจากภัยแล้งและเพิ่มคุณภาพผลผลิต

๕. ความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกทุเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์

จังหวัดอุดรดิตถ์มีศักยภาพเหมาะสมต่อการปลูกทุเรียน โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอลับแล ทองแสนซ้น และน้ำปาด เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาและพื้นที่ลาดชัน มีฝนตกชุก ความชื้นสัมพัทธ์สูง และดินระบายน้ำได้ดี นอกจากนี้ สภาพอากาศของจังหวัดยังเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพเนื้อทุเรียน ทำให้ทุเรียนอุดรดิตถ์ โดยเฉพาะพันธุ์หลงลับแลและหลินลับแล มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ เนื้อละเอียด กลิ่นไม่แรง และเป็นที่ต้องการของตลาดระดับพรีเมียม

อย่างไรก็ตาม พื้นที่บางส่วนยังประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง พื้นที่ลาดชันสูง และการชะล้างพังทลายของดิน จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการน้ำและอนุรักษ์ดินอย่างเหมาะสม เพื่อให้การผลิตทุเรียนเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

๒.๓ การปลูกและการขยายพันธุ์ทุเรียน

การปลูกและการขยายพันธุ์ทุเรียนเป็นขั้นตอนสำคัญที่มีผลต่อการเจริญเติบโต คุณภาพผลผลิต และอายุการให้ผลผลิตของต้นทุเรียน การเลือกใช้ต้นพันธุ์ที่มีคุณภาพและการจัดการปลูกที่เหมาะสม จะช่วยให้ต้นทุเรียนแข็งแรง ให้ผลผลิตเร็ว และมีประสิทธิภาพในการผลิตสูง

๑. การขยายพันธุ์ทุเรียน

การขยายพันธุ์ทุเรียนสามารถทำได้ทั้งแบบอาศัยเพศและไม่อาศัยเพศ แต่ในการผลิตเชิงการค้านิยมใช้การขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ เนื่องจากสามารถคงลักษณะพันธุ์เดิมและให้ผลผลิตได้รวดเร็วกว่า

๑.๑ การขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด

เป็นการขยายพันธุ์แบบอาศัยเพศ โดยนำเมล็ดจากผลที่สมบูรณ์มาเพาะในถุงเพาะชำหรือแปลงเพาะ
ขั้นตอนการเพาะเมล็ด

- คัดเลือกเมล็ดจากผลแก่จัดและสมบูรณ์
- ล้างทำความสะอาดเนื้อออกจากเมล็ด
- เพาะเมล็ดในวัสดุเพาะที่มีความชื้นเหมาะสม
- รดน้ำสม่ำเสมอ
- เมล็ดจะเริ่มงอกภายในประมาณ ๗-๑๐ วัน

ข้อดี ระบบรากแข็งแรง ทนทานต่อสภาพแวดล้อม

ข้อเสีย ลักษณะพันธุ์กลาย ใช้เวลานานกว่าจะให้ผลผลิต คุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ

ดังนั้น การเพาะเมล็ดจึงนิยมใช้เป็นต้นตอสำหรับการเสียบยอดมากกว่าการปลูกเพื่อการค้าโดยตรง

๑.๒ การขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดในการปลูกทุเรียนเชิงการค้า เนื่องจากสามารถรักษาลักษณะพันธุ์แท้และให้ผลผลิตเร็ว

๑.๒.๑ การเสียบยอด เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบัน โดยใช้ต้นตอที่เพาะจากเมล็ดและนำยอดพันธุ์ดีมาเสียบ

ขั้นตอนการเสียบยอด

๑. เพาะต้นตอให้มีอายุประมาณ ๖-๑๒ เดือน
๒. เลือกยอดพันธุ์ดีที่สมบูรณ์
๓. ผ่าต้นตอและเสียบยอดเข้าด้วยกัน
๔. พันพลาสติกให้แน่น
๕. เก็บในที่ร่มและดูแลความชื้น

ข้อดี ได้ต้นพันธุ์ตรงตามสายพันธุ์ ให้ผลผลิตเร็ว ประมาณ ๔-๖ ปี ทรงต้นสม่ำเสมอ

๑.๒.๒ การทาบกิ่ง เป็นการนำกิ่งพันธุ์ดีมาทาบกิ่งกับต้นตอที่ยังติดอยู่กับต้นแม่

ข้อดี อัตราการรอดสูง ต้นแข็งแรง

ข้อเสีย ใช้แรงงานมาก ผลิตได้จำนวนน้อย

๑.๒.๓ การติดตา นิยมในบางพื้นที่ โดยใช้ตาพันธุ์ดีติดบนต้นตอ

ข้อดี ใช้วัสดุพันธุ์น้อย ขยายพันธุ์ได้จำนวนมาก

ข้อเสีย ต้องใช้ความชำนาญสูง อัตราการติดอาจต่ำกว่าวิธีอื่น

๒. การคัดเลือกต้นพันธุ์ ต้นพันธุ์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- เป็นพันธุ์ตรงตามต้องการ
- แข็งแรง สมบูรณ์
- ปราศจากโรคและแมลง
- ระบบรากสมบูรณ์
- ลำต้นตรง ไม่คดงอ
- ใบเขียวสมบูรณ์

สำหรับจังหวัดอุดรดิตถ์ นิยมปลูกพันธุ์ หลงลับแล หลินลับแล หมอนทอง ชะนี โดยเฉพาะพันธุ์ หลงลับแลและหลินลับแล ซึ่งเป็นพันธุ์อัตลักษณ์และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง

๓. การเตรียมพื้นที่ปลูก

การเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมจะช่วยให้ต้นทุเรียนเจริญเติบโตได้ดีและลดปัญหาโรคในระยะยาว

๓.๑ การวางผังสวน ควรวางแผนปลูกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้ได้รับแสงแดดทั่วถึงและสะดวกต่อการจัดการสวน

๓.๒ การปรับพื้นที่ พื้นที่ราบควรยกร่องหรือทำทางระบายน้ำ พื้นที่ลาดชันควรทำขั้นบันไดหรือปลูกตามแนวระดับ

๓.๓ การขุดหลุมปลูก ขนาดหลุมปลูกประมาณ ๕๐×๕๐×๕๐ เซนติเมตร หรือ ๑×๑×๑ เมตร ในพื้นที่ดินไม่สมบูรณ์ ควรรองก้นหลุมด้วย ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หินฟอสเฟต อินทรียวตฤ

ตารางที่ ๒๓ ระยะปลูก

ระบบปลูก	ระยะปลูก
ปลูกทั่วไป	๘ × ๘ เมตร
พื้นที่อุดมสมบูรณ์	๑๐ × ๑๐ เมตร
ระบบความหนาแน่นสูง	๖ × ๖ เมตร

การเว้นระยะที่เหมาะสมจะช่วยให้ต้นได้รับแสงและอากาศถ่ายเทได้ดี ลดปัญหาโรคและแมลง

๕. วิธีการปลูกทุเรียน ขั้นตอนการปลูก

๑. นำต้นพันธุ์ลงปลูกกลางหลุม
๒. กลบดินให้ระดับเท่ากับดินเดิมในถุง
๓. ปักไม้ยึดป้องกันลม
๔. คลุมโคนต้นด้วยฟางหรือหญ้าแห้ง
๕. รดน้ำให้ชุ่มทันทีหลังปลูก

๖. การดูแลต้นทุเรียนหลังปลูก

๑. การพรางแสง ต้นอ่อนควรมีร่มเงาในระยะเริ่มต้น เพื่อป้องกันแสงแดดจัด
๒. การให้น้ำ ควรรดน้ำสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วง ๑-๒ ปีแรก
๓. การคลุมโคนต้น ช่วยรักษาความชื้น ลดวัชพืช และเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน
๔. การป้องกันลม ควรปลูกไม้กันลมหรือทำแนวบังลมในพื้นที่ที่มีลมแรง

๗. ฤดูที่เหมาะสมในการปลูก

ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกทุเรียน คือช่วงต้นฤดูฝน ประมาณเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม เนื่องจากดินมีความชื้นเพียงพอ ช่วยให้ต้นตั้งตัวได้เร็วและลดต้นทุนการให้น้ำ ในพื้นที่ที่มีระบบน้ำพร้อมสามารถปลูกได้ตลอดปี แต่ควรหลีกเลี่ยงช่วงฝนตกหนักหรืออากาศร้อนจัด

๘. ปัจจัยความสำเร็จในการปลูกทุเรียน

การปลูกทุเรียนให้ประสบความสำเร็จควรคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ ได้แก่

- การเลือกพื้นที่เหมาะสม
- การใช้ต้นพันธุ์คุณภาพดี
- การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม
- การปรับปรุงดินอย่างต่อเนื่อง
- การป้องกันโรคและแมลงอย่างถูกวิธี
- การใช้เทคโนโลยีและมาตรฐาน GAP

๙. แนวทางการปลูกทุเรียนอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันมีแนวโน้มส่งเสริมการผลิตทุเรียนแบบยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและตอบสนองความต้องการของตลาดคุณภาพ โดยมีแนวทาง เช่น

- ลดการใช้สารเคมี
- ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชีวภัณฑ์
- อนุรักษ์ดินและน้ำ
- ใช้ระบบน้ำประหยัด
- ส่งเสริมเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

แนวทางดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนไทยและสร้างความยั่งยืนให้แก่เกษตรกรในระยะยาว

๑๐. การให้ผลผลิตและการเก็บเกี่ยวทุเรียน

การให้ผลผลิตและการเก็บเกี่ยวทุเรียนเป็นขั้นตอนสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพผลผลิต ราคา และความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด โดยการจัดการที่เหมาะสมตั้งแต่ระยะออกดอกจนถึงการเก็บเกี่ยว จะช่วยให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออก

๑. การให้ผลผลิตของทุเรียน

ทุเรียนเป็นไม้ผลยืนต้นที่มีอายุการให้ผลผลิตยาวนาน หากได้รับการดูแลที่เหมาะสมสามารถให้ผลผลิตต่อเนื่องได้นานหลายสิบปี โดยระยะเวลาการให้ผลผลิตขึ้นอยู่กับพันธุ์ วิธีการขยายพันธุ์ สภาพพื้นที่ และการจัดการสวน

๑.๑ อายุการให้ผลผลิต

ทุเรียนที่ปลูกจากการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ เช่น การเสียบยอดหรือทาบกิ่ง จะเริ่มให้ผลผลิตเร็วกว่าการปลูกจากเมล็ด โดยทั่วไปจะเริ่มให้ผลผลิตเมื่อมีอายุประมาณ ๔-๗ ปี หลังปลูก ส่วนทุเรียนที่ปลูกจากเมล็ดอาจใช้เวลานานกว่า ๘-๑๐ ปี จึงจะเริ่มให้ผลผลิต

๑.๒ ระยะการพัฒนาของผลทุเรียน

หลังจากดอกได้รับการผสมเกสรและติดผลแล้ว ผลทุเรียนจะเจริญเติบโตตามลำดับ ดังนี้

ระยะติดผลอ่อน เป็นช่วงประมาณ ๑-๔ สัปดาห์หลังดอกบาน ผลมีขนาดเล็กและอ่อนแอ หากต้นขาดน้ำหรือธาตุอาหาร อาจทำให้ผลร่วงได้ง่าย

ระยะขยายผล เป็นช่วงที่ผลมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ต้องการน้ำและธาตุอาหารสูง โดยเฉพาะโพแทสเซียมและแคลเซียม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพเนื้อ ความหนาแน่น และรสชาติของผลผลิต

ระยะสร้างเนื้อและสะสมอาหาร เป็นช่วงก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ ๒๐-๓๐ วัน ต้นจะสะสมแป้ง น้ำตาล และไขมันในเนื้อผล ส่งผลต่อรสชาติ กลิ่น และคุณภาพของทุเรียน

๑.๓ ระยะเวลาจากดอกบานถึงเก็บเกี่ยว

ตารางที่ ๒๔ ระยะเวลาเก็บเกี่ยวแตกต่างกันตามพันธุ์ ดังนี้

พันธุ์	อายุเก็บเกี่ยวหลังดอกบาน
กระดุม	๙๐-๑๐๐ วัน
ชะนี	๑๐๐-๑๑๐ วัน
หมอนทอง	๑๒๐-๑๕๐ วัน
หลงลับแล	๑๐๕-๑๑๕ วัน
หลินลับแล	๑๑๐-๑๒๐ วัน

ทั้งนี้ ระยะเวลาอาจเปลี่ยนแปลงตามสภาพอากาศและพื้นที่ปลูก

๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการให้ผลผลิต

๒.๑ สภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ ความชื้น และปริมาณน้ำฝนมีผลต่อการออกดอก การติดผล และคุณภาพผลผลิต

๒.๒ การจัดการน้ำ หากต้นขาดน้ำในช่วงติดผล อาจทำให้ผลร่วงหรือเนื้อไม่สมบูรณ์ แต่หากได้รับน้ำมากเกินไปในช่วงใกล้เก็บเกี่ยว อาจทำให้ผลแตกหรือคุณภาพลดลง

๒.๓ การใส่ปุ๋ย

การใส่ปุ๋ยอย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ เช่น

- ไนโตรเจน ช่วยการเจริญเติบโต
- ฟอสฟอรัส ช่วยการออกดอก
- โพแทสเซียม ช่วยคุณภาพเนื้อผล

๒.๔ การตัดแต่งผล

การคัดผลหรือปลิดผลส่วนเกิน ช่วยให้ต้นสามารถเลี้ยงผลที่เหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลมีขนาดใหญ่และคุณภาพดี

๓. ฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียน

ตารางที่ ๒๕ ฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนของประเทศไทยแตกต่างกันตามภูมิภาค

พื้นที่	ช่วงเก็บเกี่ยว
ภาคตะวันออก	เมษายน-มิถุนายน
ภาคใต้	มิถุนายน-กันยายน
ภาคเหนือ	มิถุนายน-สิงหาคม

สำหรับจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นแหล่งผลิตทุเรียนสำคัญของภาคเหนือ โดยเฉพาะอำเภอลับแลและทองแสนขัน จะเริ่มเก็บเกี่ยวประมาณเดือนมิถุนายน-สิงหาคม

๔. การสังเกตความแก่ของผลทุเรียน

การเก็บเกี่ยวทุเรียนในระยะที่เหมาะสมมีความสำคัญมาก เพราะมีผลต่อรสชาติ คุณภาพ และอายุการเก็บรักษา

ลักษณะผลแก่ที่พร้อมเก็บเกี่ยว

๔.๑ สีเปลือก เปลือกเริ่มเปลี่ยนจากสีเขียวเข้มเป็นสีเขียวอมเหลืองหรือสีน้ำตาลอ่อน

๔.๒ หนาม ปลายหนามแห้ง แข็ง และระยะห่างของหนามมากขึ้น

๔.๓ รอยแยกของพู บริเวณรอยต่อพูเริ่มเห็นเส้นชัดเจน

๔.๔ ก้านผล ก้านผลแข็งและมีสีเข้มขึ้น เมื่อจับจะรู้สึกสากมือ

๔.๕ เสียงเคาะ เมื่อเคาะผลแก่จะมีเสียงโปรงหรือเสียงกลวงเล็กน้อย

๔.๖ กลิ่น เริ่มมีกลิ่นเฉพาะของทุเรียนอ่อน ๆ

๕. วิธีการเก็บเกี่ยวทุเรียน การเก็บเกี่ยวควรดำเนินการอย่างระมัดระวัง เพื่อลดความเสียหายของผลผลิต

ขั้นตอนการเก็บเกี่ยว

๑. ใช้มีดคมหรือกรรไกรตัดขั้วผล
๒. เหลือก้านผลยาวประมาณ ๓-๕ เซนติเมตร
๓. ใช้เชือกมัดผลเพื่อป้องกันผลตกกระแทก
๔. วางผลในภาชนะที่มีวัสดุป้องกันการซั้

๖. การคัดแยกคุณภาพผลผลิต หลังการเก็บเกี่ยว ควรมีการคัดแยกผลผลิตตามขนาด น้ำหนัก รูปทรง ความสมบูรณ์ ความสุกแก่ เพื่อให้เหมาะสมกับตลาดแต่ละประเภท เช่น ตลาดส่งออก ตลาดพรีเมียม หรือ โรงงานแปรรูป

๗. ผลผลิตเฉลี่ยของทุเรียน

ผลผลิตเฉลี่ยขึ้นอยู่กับพันธุ์ อายุ และการจัดการสวน โดยทั่วไปทุเรียนที่ให้ผลเต็มที่สามารให้ผลผลิตประมาณ ๘๐๐-๒,๕๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี หรือประมาณ ๕๐-๑๕๐ ผลต่อต้นต่อปี ทั้งนี้ พันธุ์หลงลับแลและหลินลับแลมักให้ผลผลิตต่อต้นน้อยกว่าพันธุ์หมอนทอง แต่มีราคาจำหน่ายสูงกว่า

๘. ปัญหาที่พบในช่วงให้ผลผลิตและเก็บเกี่ยว

- ๘.๑ ผลร่วงก่อนกำหนด เกิดจากต้นขาดน้ำ โรคและแมลง สภาพอากาศแปรปรวน
- ๘.๒ ผลแตก มักเกิดจากการได้รับน้ำมากเกินไปในช่วงใกล้เก็บเกี่ยว
- ๘.๓ คุณภาพเนื้อไม่สม่ำเสมอ เกิดจากการจัดการปุ๋ยและน้ำไม่เหมาะสม
- ๘.๔ การเก็บเกี่ยวอ่อนเกินไป ส่งผลให้เนื้อไม่สุก รสชาติไม่ดี และกระทบต่อภาพลักษณ์สินค้า

๙. แนวทางพัฒนาการเก็บเกี่ยวทุเรียนคุณภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพทุเรียนและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค ควรมีแนวทาง ดังนี้

- เก็บเกี่ยวตามอายุที่เหมาะสม
- ใช้มาตรฐาน GAP
- ฝึกอบรมแรงงานเก็บเกี่ยว
- ใช้เทคโนโลยีตรวจสอบความแก่
- ลดการเก็บเกี่ยวทุเรียนอ่อน
- พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)

๑๐. แนวโน้มการพัฒนาด้านการเก็บเกี่ยวทุเรียน

ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการผลผลิต เช่น ระบบตรวจวัดความสุกแก่ การบริหารจัดการสวนแบบ Smart Farm ระบบคัดแยกอัตโนมัติ การตรวจสอบย้อนกลับด้วย QR Code

แนวทางดังกล่าวจะช่วยเพิ่มคุณภาพผลผลิต ลดการสูญเสีย และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนไทยในตลาดโลก โดยเฉพาะทุเรียนคุณภาพจากจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูงและสินค้าอัตลักษณ์ของจังหวัดได้อย่างยั่งยืน

โรคและแมลงศัตรูพืชของทุเรียน และการป้องกันกำจัด

โรคและแมลงศัตรูพืชเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตทุเรียน ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพผลผลิต หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม อาจทำให้ต้นทุเรียนทรุดโทรม ผลผลิตลดลง หรือเกิดความเสียหายรุนแรงจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ โดยเฉพาะในสภาพอากาศร้อนชื้นซึ่งเหมาะต่อการระบาดของเชื้อโรคและแมลงหลายชนิด ดังนั้น การเฝ้าระวัง ป้องกัน และกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชอย่างถูกวิธี จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการผลิตทุเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๑. โรคสำคัญของทุเรียน

๑.๑ โรครากเน่าโคนเน่า

สาเหตุ เกิดจากเชื้อรา *Phytophthora palmivora* ซึ่งเป็นโรคสำคัญและสร้างความเสียหายรุนแรงที่สุดในสวนทุเรียน

ลักษณะอาการ ใบเหลืองซีดและร่วง ต้นทรุดโทรม โคนต้นมีแผลฉ่ำน้ำ เปลือกเน่าเป็นสีน้ำตาล รากเน่า หากรุนแรงต้นจะยืนต้นตาย

สภาพที่เหมาะสมต่อการระบาด ดินชื้นแฉะ น้ำท่วมขัง ฝนตกชุก ระบบระบายน้ำไม่ดี

การป้องกันกำจัด

- ปรับปรุงระบบระบายน้ำ
- หลีกเลี่ยงน้ำขัง
- ตัดแต่งกิ่งให้โปร่ง
- ใช้ต้นพันธุ์แข็งแรง
- หลีกเลี่ยงการทำให้โคนต้นเกิดบาดแผล
- ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาป้องกันเชื้อสาเหตุ
- ใช้สารป้องกันกำจัดเชื้อราตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร

๑.๒ โรคใบติด

สาเหตุ เกิดจากเชื้อรา *Rhizoctonia solani*

ลักษณะอาการ ใบมีสีน้ำตาลไหม้ ใบติดกันเป็นแผ่น พบมากในช่วงฝนตกชุก

การป้องกันกำจัด

- ตัดแต่งทรงพุ่มให้โปร่ง
- ลดความชื้นในแปลง
- เก็บใบที่เป็นโรคออกจากสวน
- ใช้สารป้องกันกำจัดเชื้อราเมื่อพบการระบาด

๑.๓ โรคผลเน่า

สาเหตุ เกิดจากเชื้อราไฟทอปธอรา

ลักษณะอาการ ผลมีแผลสีน้ำตาลหรือดำ เนื้อเน่า ผลร่วงก่อนกำหนด

การป้องกันกำจัด

- ห่อผล
- ตัดแต่งทรงพุ่ม
- หลีกเลี่ยงความชื้นสะสม
- เก็บผลที่เป็นโรคไปทำลายนอกแปลง

๑.๔ โรคราดำ

สาเหตุ เกิดจากเชื้อราที่เจริญบนมูลหوانของแมลงจำพวกเพลี้ย

ลักษณะอาการ ใบและผลมีคราบดำ บดบังการสังเคราะห์แสง คุณภาพผลผลิตลดลง

การป้องกันกำจัด

- ควบคุมแมลงพาหะ เช่น เพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย
- ตัดแต่งทรงพุ่ม
- ฉีดพ่นน้ำล้างคราบเชื้อรา

๑.๕ โรคแอนแทรคโนส สาเหตุ เกิดจากเชื้อรา *Colletotrichum spp.*

ลักษณะอาการ ใบไหม้ ดอกแห้ง ผลมีจุดดำ

การป้องกันกำจัด

- ตัดส่วนที่เป็นโรคออก
- ลดความชื้นในสวน
- ใช้สารชีวภัณฑ์หรือสารป้องกันเชื้อรา

๒. แมลงศัตรูพืชที่สำคัญของทุเรียน

๒.๑ เพลี้ยไฟ เป็นแมลงศัตรูสำคัญในระยะดอกและผลอ่อน

ลักษณะการทำลาย ดูดกินน้ำเลี้ยง ดอกแห้งร่วง ผลอ่อนบิดเบี้ยว ผิวผลเป็นรอยสีน้ำตาล

การป้องกันกำจัด

- สำรวจแปลงสม่ำเสมอ
- ตัดแต่งทรงพุ่ม
- ใช้กับดักกาวเหนียวสีเหลือง
- ใช้ชีวภัณฑ์หรือสารกำจัดแมลงตามคำแนะนำ

๒.๒ เพลี้ยแป้ง

ลักษณะการทำลาย ดูดกินน้ำเลี้ยง พบตามผลและกิ่ง ทำให้เกิดราดำ

การป้องกันกำจัด

- ตัดแต่งกิ่ง
- กำจัดมดซึ่งเป็นพาหะ
- ใช้น้ำฉีดล้าง
- ใช้ชีวภัณฑ์ควบคุม

๒.๓ หนอนเจาะผล

ลักษณะการทำลาย เจาะเข้าไปในผล ทำให้ผลเน่าและร่วง คุณภาพผลผลิตเสียหาย

การป้องกันกำจัด

- ห่อผล
- เก็บผลเสียไปทำลาย
- ใช้กับดักแสงไฟหรือฟีโรโมน

๒.๔ หนอนกินใบ

ลักษณะการทำลาย กัดกินใบอ่อน ทำให้ต้นชะงักการเจริญเติบโต

การป้องกันกำจัด

- เก็บทำลาย
- ใช้ชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อแบคทีเรียบีที

๒.๕ แมลงเจาะลำต้นและกิ่ง

ลักษณะการทำลาย เจาะลำต้นและกิ่ง ทำให้กิ่งแห้ง ต้นอ่อนแอ

การป้องกันกำจัด

- ตัดกิ่งที่ถูกทำลาย
- รักษาความสมบูรณ์ของต้น
- ใช้ลวดแทงตัวหนอนในรูเจาะ

๓. ศัตรูศัตรูพืชของทุเรียน

๓.๑ หนอน กัดกินผลทุเรียนและทำลายราก

การป้องกัน ใช้กับดัก กำจัดวัชพืช รักษาความสะอาดในสวน

๓.๒ กระรอก กัดกินผลอ่อนและผลแก่

การป้องกัน ห่อผล ใช้ตาข่ายป้องกัน

๓.๓ ค้างคาวและนก ทำลายผลสุกในบางพื้นที่

การป้องกัน ใช้ตาข่าย ใช้อุปกรณ์ไล่สัตว์

๔. การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM)

การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (Integrated Pest Management : IPM) เป็นแนวทางสำคัญในการลดการใช้สารเคมี และสร้างความยั่งยืนในการผลิตทุเรียน

แนวทางสำคัญ

๔.๑ การใช้วิธีเขตกรรม ตัดแต่งทรงพุ่ม กำจัดวัชพืช ระบายน้ำดี ใช้ต้นพันธุ์แข็งแรง

๔.๒ การใช้ชีววิธี ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ใช้เชื้อบีที ใช้แมลงศัตรูธรรมชาติ

๔.๓ การใช้วิธีกล ห่อผล ใช้กับดักแมลง ตัดทำลายส่วนที่เป็นโรค

๔.๔ การใช้สารเคมีอย่างเหมาะสม

- ใช้เมื่อจำเป็น
- ใช้ตามคำแนะนำ
- หลีกเลี่ยงการใช้ซ้ำ
- คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

๕. การเฝ้าระวังและการจัดการโรคแมลงในจังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานี โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอลับแล ท้องแสนชั้น และน้ำปาด มีสภาพอากาศชื้นและฝนตกชุกในบางช่วง จึงมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรครากเน่าโคนเน่าและโรคใบติดก่อนข้างสูง ขณะเดียวกัน เพลี้ยไฟและหนอนเจาะผลมักพบการระบาดในช่วงติดผลและขยายผล ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพทุเรียนพันธุ์หลงลับแลและหลินลับแลที่เป็นสินค้าอัตลักษณ์สำคัญของจังหวัด ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกร

- เฝ้าระวังโรคและแมลงอย่างสม่ำเสมอ
- ใช้ชีวภัณฑ์และระบบ IPM
- ลดการใช้สารเคมี
- ส่งเสริมมาตรฐาน GAP
- พัฒนาระบบเตือนภัยการระบาดระดับพื้นที่

เพื่อยกระดับคุณภาพผลผลิต สร้างความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนอุดรธานีในตลาดคุณภาพและตลาดส่งออกอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ ๓

สถานการณ์ทุเรียนจังหวัดอุตรดิตถ์

๓.๑ ภาพรวมสถานการณ์การผลิตทุเรียนจังหวัดอุตรดิตถ์

จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นแหล่งผลิตทุเรียนที่สำคัญของภาคเหนือ และเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านทุเรียนคุณภาพ โดยเฉพาะ “ทุเรียนลับแล” ซึ่งถือเป็นสินค้าอัตลักษณ์และสินค้าทางเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัด สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

พื้นที่ปลูกทุเรียนของจังหวัดส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอลับแล ทองแสนซ้น น้ำปาด และบางส่วนของอำเภอมือ่ออุตรดิตถ์ ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาและพื้นที่ลาดชัน มีสภาพอากาศร้อนชื้น ฝนตกชุก และดินระบายน้ำได้ดี เหมาะสมต่อการปลูกทุเรียนคุณภาพสูง

ทุเรียนของจังหวัดอุตรดิตถ์ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะพันธุ์ “หลงลับแล” และ “หลินลับแล” ซึ่งมีจุดเด่นด้านเนื้อละเอียด สีเหลืองเข้ม รสชาติหวานมัน กลิ่นไม่แรง เมล็ดลีบ และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ส่งผลให้มีราคาจำหน่ายสูงกว่าทุเรียนทั่วไป

๓.๒ พื้นที่ปลูกและแหล่งผลิตสำคัญ

พื้นที่ปลูกทุเรียน ๖๑,๔๑๐.๗๕ ไร่

พื้นที่ให้ผลผลิต ๔๘,๖๖๕.๕๐ ไร่

จังหวัดอุตรดิตถ์มีการขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนสูงเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่น โดยพื้นที่ปลูกสำคัญ ได้แก่

ตารางที่ ๒๖ พื้นที่ปลูกทุเรียน

อำเภอ	ลักษณะเด่น
ลับแล	แหล่งผลิตทุเรียนอัตลักษณ์ “หลงลับแล-หลินลับแล”
ท่าปลา	พื้นที่ปลูกขยายตัวต่อเนื่อง
เมืองอุตรดิตถ์	มีการปลูกทุเรียน

ปัจจุบัน เกษตรกรจำนวนมากได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกจากพืชไร่หรือไม้ผลบางชนิดมาสู่การปลูกทุเรียน เนื่องจากความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๓.๓ พันธุ์ทุเรียนที่สำคัญของจังหวัด

- ๑) ทุเรียนหลงลับแล เป็นพันธุ์พื้นเมืองที่มีชื่อเสียงสูง มีลักษณะเด่น คือ เนื้อละเอียด เมล็ดลีบก ลินไม่แรง รสชาติหวานมัน ราคาสูง ถือเป็นพันธุ์ทุเรียนที่สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดอุตรดิตถ์ในระดับประเทศ
- ๒) ทุเรียนหลินลับแล มีลักษณะเด่น คือ เนื้อแห้งละเอียด สีเหลืองเข้ม รสชาติเข้มข้น เนื้อแน่น คุณภาพสูง เป็นที่นิยมในตลาดพรีเมียมและตลาดนักท่องเที่ยว
- ๓) พันธุ์อื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีการปลูกพันธุ์หมอนทอง ชะนี กระดุม เพื่อรองรับตลาดเชิงพาณิชย์และตลาดส่งออก

๓.๔ สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและการตลาด

ทุเรียนถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าสูงให้แก่จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยเฉพาะในช่วงฤดูผลผลิตระหว่างเดือนมิถุนายน–สิงหาคม ซึ่งมีการกระจายผลผลิตออกสู่ตลาดทั้งในและต่างจังหวัด

ตลาดสำคัญ ได้แก่ ตลาดค้าส่งภายในประเทศ ตลาดออนไลน์ ตลาดนักท่องเที่ยว ลังรับซื้อผลไม้ ตลาดส่งออก โดยเฉพาะประเทศจีน ทุเรียนหลงลับแลและหลินลับแลมีราคาจำหน่ายสูงกว่าทุเรียนทั่วไป เนื่องจากเป็นสินค้าพรีเมียมและมีปริมาณผลผลิตจำกัด ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ จังหวัดอุตรดิตถ์ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเชื่อมโยงสวนทุเรียนกับกิจกรรมท่องเที่ยวและเทศกาลผลไม้ ซึ่งช่วยสร้างรายได้เพิ่มเติมแก่ชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่

๓.๕ สถานการณ์ด้านคุณภาพและมาตรฐาน

ปัจจุบัน เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดอุตรดิตถ์มีการพัฒนาคุณภาพการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยมีการส่งเสริมมาตรฐานการผลิต เช่น มาตรฐาน GAP การผลิตแบบเกษตรปลอดภัย การตรวจสอบย้อนกลับสินค้า รวมถึงการส่งเสริมอัตลักษณ์สินค้า GI (Geographical Indication) ของทุเรียนลับแล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค

๓.๖ ปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตทุเรียน

แม้ว่าทุเรียนจังหวัดอุตรดิตถ์จะมีศักยภาพสูง แต่ยังพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่

- ๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาพอากาศแปรปรวน ฝนทิ้งช่วง และอุณหภูมิสูง ส่งผลต่อการออกดอก การติดผล และคุณภาพผลผลิต
- ๒) ปัญหาน้ำ บางพื้นที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ส่งผลกระทบต่อผลผลิตและคุณภาพผล
- ๓) โรคและแมลงศัตรูพืช โดยเฉพาะโรครากเน่าโคนเน่า เพลี้ยไฟ และหนอนเจาะผล ซึ่งสร้างความเสียหายต่อผลผลิตค่อนข้างมาก
- ๔) ต้นทุนการผลิตสูง ต้นทุนด้านปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และค่าแรงงาน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- ๕) การขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งต้องใช้แรงงานจำนวนมาก
- ๖) ปัญหาทุเรียนอ่อน บางช่วงมีการตัดทุเรียนอ่อนออกจำหน่ายก่อนกำหนด ส่งผลต่อคุณภาพสินค้า และภาพลักษณ์ของทุเรียนจังหวัด

๓.๗ โอกาสและศักยภาพการพัฒนา

จังหวัดอุตรดิตถ์ยังมีศักยภาพในการพัฒนาทุเรียนอีกมาก เนื่องจาก

- เป็นแหล่งผลิตทุเรียนอัตลักษณ์
- มีชื่อเสียงระดับประเทศ
- ตลาดยังมีความต้องการสูง
- ราคาจำหน่ายอยู่ในระดับดี
- สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและ Soft Power ได้

นอกจากนี้ แนวโน้มผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสินค้าเกษตรคุณภาพสูง สินค้า GI และสินค้าเกษตรปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญของทุเรียนอุตรดิตถ์ในการขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ

๓.๘ ปริมาณผลผลิตในจังหวัดอุตรดิตถ์

ข้อมูลการคาดการณ์ปริมาณผลผลิตในปี ๒๕๖๘ พบว่าจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดประมาณ ๖,๓๓๐.๘๔ ตัน ลดลง ๑,๗๘๘.๑๕ ตัน เมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๗ ที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดจำนวน ๘,๑๑๘.๙๙ ตัน เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนปลูกไม้ผลชนิดอื่นแทน เช่น ทุเรียน ลองกอง ทำให้พื้นที่การเพาะปลูกทุเรียนลดลง ๒,๐๐๑.๐๐ ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง ๒,๒๙๙.๐๐ ไร่

๓.๙ ปฏิทินแสดงร้อยละผลผลิตที่ออกสู่ตลาดในแต่ละช่วงเดือน

เมื่อพิจารณาจากตารางที่ ๑๕ จากการคาดการณ์ทุเรียนที่ออกสู่ตลาดตลอดทั้งปี พบว่า ผลผลิตทุเรียนจะออกสู่ตลาดมากที่สุดในช่วงเมษายน - กรกฎาคม แต่โดยภาพรวมผลผลิตทุเรียนจะออกตลอดทั้งปี

ตารางที่ ๒๗ ปฏิทินแสดงสัดส่วนผลผลิตทุเรียนจังหวัดอุตรดิตถ์การออกสู่ตลาด ปี ๒๕๖๘

จังหวัด	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ร้อยละ
อุตรดิตถ์	๗	๗	๗	๑๐	๑๐	๑๓	๑๒	๗	๘	๖	๗	๖	๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดอุตรดิตถ์ ร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอ

๓.๑๐ ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตทุเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์

๑) ภาพรวมปริมาณผลผลิต

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นหนึ่งในพื้นที่ผลิตทุเรียนสำคัญของภาคเหนือตอนล่าง โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มการขยายพื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนสูง และมีความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตลาดประเทศจีน

ข้อมูลสถานการณ์การผลิตทุเรียนภาคเหนือตอนล่าง ปี ๒๕๖๘ ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๒ (สศท.๒) ระบุว่า พื้นที่ ๖ จังหวัด ได้แก่ อุดรดิตถ์ สุโขทัย แพร่ พิจิตร โลก ดาก และน่าน มีผลผลิตรวมประมาณ ๕๔,๔๘๖ ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ ๑๒.๔๗ โดยจังหวัดอุดรดิตถ์ถือเป็นแหล่งผลิตหลักของกลุ่มจังหวัดดังกล่าว

๒) แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผลผลิต

ปริมาณผลผลิตทุเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง จากปัจจัยสำคัญ ได้แก่

- การขยายพื้นที่ปลูกใหม่
- ต้นทุเรียนที่เริ่มเข้าสู่ระยะให้ผลผลิต
- ราคาทุเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี
- ความต้องการของตลาดส่งออกเพิ่มขึ้น
- การพัฒนาระบบการผลิตและเทคโนโลยีการเกษตร

โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอลับแล ทองแสนซัน และน้ำปาด ซึ่งมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๓) พื้นที่ให้ผลผลิตสำคัญ

พื้นที่ปลูกทุเรียนของจังหวัดอุดรดิตถ์ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ภูเขาสวนและพื้นที่ลาดชัน ซึ่งมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการผลิตทุเรียนคุณภาพสูง

๔) ผลผลิตเฉลี่ยและฤดูผลผลิต

ผลผลิตเฉลี่ยของทุเรียนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างอยู่ที่ประมาณ ๓,๖๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปีก่อน ฤดูผลผลิตของจังหวัดอุดรดิตถ์จะเริ่มออกสู่ตลาดตั้งแต่ประมาณเดือนมิถุนายน และมีผลผลิตมากในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ทุเรียนลับแลได้รับความนิยมสูงและมีราคาจำหน่ายดี

๕) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิต

๕.๑ สภาพภูมิอากาศ ปริมาณฝนและความชื้นมีผลต่อการออกดอกและการติดผล หากมีฝนตกเหมาะสมจะช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่หากเกิดฝนทิ้งช่วงหรืออากาศร้อนจัด อาจทำให้ผลผลิตลดลง

๕.๒ พื้นที่ปลูกใหม่ ในช่วงที่ผ่านมา เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกจากพืชไร่หรือไม้ผลชนิดอื่นมาปลูกทุเรียนมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ปลูกและผลผลิตเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

๕.๓ การจัดการสวน การใช้เทคโนโลยีการผลิต การจัดการน้ำ การใช้ปุ๋ย และการดูแลรักษาที่เหมาะสม มีผลต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต

๕.๔ โรคและแมลงศัตรูพืช ปัญหาโรครากเน่าโคนเน่า เพลี้ยไฟ และหนอนเจาะผล ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตในหลายพื้นที่

๖) สถานการณ์ด้านตลาดและราคา

แม้ว่าปริมาณผลผลิตจะเพิ่มขึ้น แต่ทุเรียนอุตรดิตถ์ โดยเฉพาะพันธุ์หลงลับแลและหลินลับแล ยังสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง เนื่องจากเป็นสินค้าพรีเมียมและมีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันจำนวนมาก อาจส่งผลให้ราคาปรับตัวลดลงในช่วง โดยเฉพาะทุเรียนเกรดทั่วไปและผลผลิตตกเกรด

ข้อมูลปี ๒๕๖๘ ระบุว่า ราคาทุเรียนภาคเหนือตอนล่าง ณ ช่วงฤดูผลผลิต อยู่ที่ประมาณ

- เกรด A-AB ประมาณ ๗๕-๘๐ บาท/กิโลกรัม
- เกรด C ประมาณ ๕๐-๗๐ บาท/กิโลกรัม
- ตกเกรดประมาณ ๓๕-๔๕ บาท/กิโลกรัม

๗) ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตทุเรียนจังหวัดอุตรดิตถ์

๑. ภาพรวมต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน

ทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจที่ใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง ทั้งในด้านการจัดเตรียมพื้นที่ การจัดการสวน การให้น้ำ การใช้ปุ๋ย และการดูแลรักษา อย่างไรก็ตาม ทุเรียนถือเป็นไม้ผลที่ให้ผลตอบแทนสูงเมื่อเทียบกับพืชเศรษฐกิจหลายชนิด โดยเฉพาะทุเรียนคุณภาพและทุเรียนอัตลักษณ์ของจังหวัดอุตรดิตถ์ เช่น “หลงลับแล” และ “หลินลับแล” ซึ่งมีราคาจำหน่ายสูงและเป็นที่ต้องการของตลาด

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๒ (สศท.๒) ศึกษาการผลิตทุเรียนหลงลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ๔๖,๓๐๖ บาทต่อไร่ ขณะที่ผลตอบแทนเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ๓๒๔,๔๖๖ บาทต่อไร่ และมีกำไรสุทธิเฉลี่ยประมาณ ๒๗๘,๑๖๐ บาทต่อไร่

๒. โครงสร้างต้นทุนการผลิตทุเรียน ต้นทุนการผลิตทุเรียนสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนสำคัญ ได้แก่ ต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร

๒.๑ ต้นทุนคงที่ เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นในการลงทุนระยะยาว และไม่เปลี่ยนแปลงตามปริมาณผลผลิต เช่น ค่าปรับพื้นที่ ค่าขุดหลุมปลูก ค่าระบบน้ำ ค่าอุปกรณ์การเกษตร ค่าพันธุ์ทุเรียน ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์ ในระยะเริ่มต้น เกษตรกรต้องใช้เวลาลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการวางระบบน้ำและการปรับพื้นที่ ในเขตภูเขาหรือพื้นที่ลาดชันของจังหวัดอุตรดิตถ์

๒.๒ ต้นทุนผันแปร เป็นต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิตและการดูแลรักษา เช่น ค่าปุ๋ยเคมี และปุ๋ยอินทรีย์ ค่าสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ค่าแรงงาน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าไฟฟ้าระบบน้ำ ค่าห่อผล ค่าขนส่ง ปัจจุบัน ต้นทุนด้านปุ๋ยและค่าแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร

ตารางที่ ๒๘ รายการต้นทุนสำคัญในการผลิตทุเรียน

รายการต้นทุน	ลักษณะค่าใช้จ่าย
ค่าพันธุ์	ต้นพันธุ์คุณภาพ
ค่าปรับพื้นที่	ไถปรับพื้นที่ ขุดหลุม
ระบบน้ำ	น้ำหยด ไมโครสปริงเกลอร์
ปุ๋ย	ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์
สารป้องกันโรคแมลง	สารเคมีและชีวภัณฑ์
ค่าแรงงาน	ตัดแต่งกิ่ง เก็บเกี่ยว
วัสดุห่อผล	ป้องกันแมลงและคุณภาพผล
ค่าขนส่ง	ขนส่งผลผลิตสู่ตลาด

ตารางที่ ๒๙ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยของทุเรียนอุตรดิตถ์

ข้อมูลการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๒ ระบุว่า

รายการ	ค่าเฉลี่ย
ต้นทุนการผลิต	ประมาณ ๔๖,๓๐๖ บาท/ไร่
ผลผลิตเฉลี่ย	ประมาณ ๑,๒๕๓ กก./ไร่
ราคาจำหน่ายเฉลี่ย	ประมาณ ๒๕๙ บาท/กก.
รายได้เฉลี่ย	ประมาณ ๓๒๔,๔๖๖ บาท/ไร่
กำไรสุทธิ	ประมาณ ๒๗๘,๑๖๐ บาท/ไร่

๘) ผลตอบแทนจากการผลิตทุเรียน

๘.๑ รายได้จากผลผลิตสด รายได้หลักของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายผลผลิตสด โดยเฉพาะพันธุ์หลงลับแล หลินลับแล และหมอนทอง ซึ่งพันธุ์หลงลับแลและหลินลับแลมีราคาสูงกว่าทุเรียนทั่วไป เนื่องจากเป็นสินค้าพรีเมียมและมีผลผลิตจำกัด

๘.๒ รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หลายพื้นที่ของอำเภอลับแลมีการพัฒนาสวนทุเรียนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวน ชิมผลไม้ และซื้อผลผลิตจากสวนโดยตรง ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรและชุมชน

๘.๓ รายได้จากการแปรรูป การแปรรูปทุเรียน เช่น ทุเรียนทอด ทุเรียนกวน ไอศกรีมทุเรียน ขนมและเบเกอรี่ ช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าและกระจายผลผลิตตกเกรด

๙) จุดคุ้มทุนและระยะคืนทุน

ทุเรียนเป็นพืชที่ใช้เวลาดูแลนานหลายปี โดยทั่วไปจะเริ่มให้ผลผลิตเมื่ออายุประมาณ ๔-๗ ปี และสามารถให้ผลผลิตต่อเนื่องได้นานกว่า ๒๕-๓๐ ปี แม้ในช่วงแรกจะมีต้นทุนสูง แต่เมื่อเข้าสู่ระยะให้ผลผลิตเต็มที่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนค่อนข้างสูงและสามารถคืนทุนได้ในระยะกลางถึงระยะยาว

๑๐) ปัญหาและข้อจำกัดด้านต้นทุนการผลิต แม้ว่าทุเรียนจะให้ผลตอบแทนสูง แต่ยังมีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ต้นทุนปุ๋ยและสารเคมีสูง ค่าแรงงานเพิ่มขึ้น ปัญหาภัยแล้งและต้นทุนระบบน้ำ โรคและแมลงศัตรูพืช ความผันผวนของราคา การขาดแคลนแรงงานช่วงเก็บเกี่ยว โดยเฉพาะพื้นที่ลาดชันของจังหวัดอุตรดิตถ์ ทำให้ต้นทุนด้านการจัดการสวนและการขนส่งสูงกว่าพื้นที่ราบ

ส่วนที่ ๔

แนวทางการพัฒนาแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล ตำบลฝายหลวง

อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

๔.๑ ที่มาของการผลิตทุเรียน

แปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่ตำบลฝายหลวง ภายใต้นโยบาย “ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่” ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน พัฒนาคุณภาพผลผลิต และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรผ่านการบริหารจัดการร่วมกัน

พื้นที่ตำบลฝายหลวงถือเป็นแหล่งปลูกทุเรียนสำคัญของอำเภอลับแล มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาและพื้นที่ลาดชัน อากาศค่อนข้างเย็นและชื้น เหมาะสมต่อการปลูกทุเรียนคุณภาพ โดยเฉพาะพันธุ์อัตลักษณ์สำคัญ ได้แก่ “หลงลับแล” และ “หลินลับแล” ซึ่งมีชื่อเสียงด้านรสชาติและคุณภาพระดับประเทศ

เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้มาเป็นเวลายาวนาน โดยเฉพาะสวนทุเรียนและสวนยางพารา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและอาชีพหลักของชาวลับแลมาแต่เดิม

ต่อมา เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในตำบลฝายหลวงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม เพื่อพัฒนาการผลิตและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาด ภายใต้ชื่อ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล” ซึ่งมีการบริหารจัดการร่วมกันทั้งด้านการผลิต การตลาด การพัฒนาคุณภาพ และการแปรรูปผลผลิต

กลุ่มดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม

- การผลิตทุเรียนคุณภาพตามมาตรฐาน GAP
- การลดต้นทุนการผลิต
- การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร
- การบริหารจัดการผลผลิตร่วมกัน
- การเชื่อมโยงตลาดและพัฒนาช่องทางจำหน่าย
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน

ปัจจุบัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และถือเป็นหนึ่งในกลุ่มเกษตรกรต้นแบบด้านการพัฒนาทุเรียนคุณภาพของจังหวัด

นอกจากนี้ กลุ่มยังมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอลับแล โดยเปิดสวนทุเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลผลไม้ รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรม “เทศกาลทุเรียนหลง-หลินลับแล” ซึ่งเป็นงานสำคัญของจังหวัดอุตรดิตถ์ในการประชาสัมพันธ์ทุเรียนอัตลักษณ์และกระตุ้น

เศรษฐกิจท้องถิ่น

การดำเนินงานของแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแลจึงสะท้อนถึงการพัฒนาเกษตรกรรมเชิงคุณภาพ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรอัตลักษณ์ และการรวมพลังของเกษตรกรในชุมชน เพื่อยกระดับทุเรียนลับแลให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในประเทศและตลาดต่างประเทศอย่างยั่งยืน

๔.๒ แนวทางการพัฒนา

Pain Point ที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของกลุ่มเกษตรกร การผลิตทุเรียนของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล แม้จะเป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูงและมีชื่อเสียงระดับประเทศ แต่ยังคงประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ ต้นทุนการผลิต และความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกร โดยสามารถสรุปประเด็น Pain Point สำคัญได้ ดังนี้

๑. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต้นทุนการผลิตทุเรียนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะราคาปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ค่าแรงงาน ค่าน้ำมันและค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้าระบบน้ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีภาระต้นทุนสูง และกำไรสุทธิลดลง แม้ว่าราคาทุเรียนจะอยู่ในระดับดี ผลกระทบต่อรายได้ กำไรต่อไร่ลดลง ต้นทุนต่อหน่วยสูง เกษตรกรรายย่อยขาดสภาพคล่องทางการเงิน

๒. ปัญหากัญแห้งและแหล่งน้ำไม่เพียงพอ

พื้นที่ปลูกทุเรียนของอำเภอลับแลส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาและลาดชัน ทำให้บางพื้นที่ประสบปัญหาการกักเก็บน้ำและการเข้าถึงแหล่งน้ำในฤดูแล้ง เมื่อเกิดฝนทิ้งช่วง จะส่งผลต่อการออกดอก การติดผล ขนาดผลผลิต คุณภาพเนื้อทุเรียน ผลกระทบต่อรายได้ ผลผลิตลดลง คุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ รายได้ลดลงในบางฤดูกาล

๓. โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด

ปัญหาโรครากเน่าโคนเน่า เพลี้ยไฟ และหนอนเจาะผล เป็นปัญหาสำคัญของสวนทุเรียนในพื้นที่ลับแล โดยเฉพาะในช่วงสภาพอากาศชื้นและฝนตกชุก ผลกระทบต่อรายได้ ผลผลิตเสียหาย ต้นทุนป้องกันกำจัดเพิ่มขึ้น ผลผลิตตกเกรด สูญเสียรายได้จากผลผลิตคุณภาพสูง

๔. ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

การผลิตทุเรียนต้องใช้แรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงตัดแต่งกิ่ง ห่อผล เก็บเกี่ยว แต่ปัจจุบันแรงงานภาคเกษตรลดลงและค่าแรงสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนเพิ่มขึ้น และบางช่วงไม่สามารถจัดการสวนได้ทันเวลา ผลกระทบต่อรายได้ คุณภาพผลผลิตลดลง ต้นทุนแรงงานสูง สูญเสียผลผลิตจากการจัดการไม่ทัน

๕. ปัญหาทุเรียนอ่อนกระทบภาพลักษณ์สินค้า

ในบางช่วงมีการตัดทุเรียนอ่อนออกจำหน่ายก่อนกำหนด ส่งผลต่อคุณภาพสินค้าและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค แม้ว่ากลุ่มเกษตรกรคุณภาพจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่ภาพลักษณ์โดยรวมของ “ทุเรียนลับแล” อาจได้รับผลกระทบต่อยาวได้ ความเชื่อมั่นผู้บริโภคลดลง ราคาผลผลิตผันผวน สูญเสียโอกาสทางการตลาดระยะยาว

๖. การพึ่งพาตลาดสดและพ่อค้าคนกลาง

เกษตรกรส่วนใหญ่ยังจำหน่ายผลผลิตในรูปแบบผลสด และพึ่งพาพ่อค้าคนกลางหรือล้งรับซื้อเป็นหลัก ทำให้มีอำนาจต่อรองด้านราคาค่อนข้างจำกัด ทำให้เกิดผลกระทบต่อยาวได้ ราคาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง รายได้ไม่แน่นอน ขาดช่องทางตลาดทางเลือก

๗. ผลผลิตกระจุกตัวในช่วงฤดูการเดียว

ผลผลิตส่วนใหญ่ออกสู่ตลาดพร้อมกันในช่วงเดือนมิถุนายน–สิงหาคม ทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาดในบางช่วง ทำให้เกิดผลกระทบต่อยาวได้ ราคาผลผลิตลดลง ผลผลิตบางส่วนจำหน่ายได้ต่ำกว่ามาตรฐาน เกษตรกรขาดอำนาจต่อรอง

๘. ข้อจำกัดด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่า

แม้ทุเรียนลับแลจะมีชื่อเสียงสูง แต่การแปรรูปยังมีสัดส่วนไม่มาก ส่วนใหญ่จำหน่ายเป็นผลสด ขณะที่ผลผลิตตกเกรดหรือผลผลิตส่วนเกิน ยังไม่ได้รับการเพิ่มมูลค่าอย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้เกิดผลกระทบต่อยาวได้ สูญเสียโอกาสสร้างรายได้เพิ่ม ราคาผลผลิตตกเกรดต่ำ รายได้กระจุกเฉพาะช่วงฤดูกาล

๙. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

สภาพอากาศแปรปรวน เช่น ฝนตกไม่ตรงฤดูกาล อากาศร้อนจัด พายุลมแรง ส่งผลต่อการออกดอก การติดผล และคุณภาพผลผลิต ทำให้เกิดผลกระทบต่อยาวได้ ผลผลิตเสียหาย ต้นทุนจัดการสวนเพิ่มขึ้น ความเสี่ยงด้านรายได้สูงขึ้น

๑๐. ข้อจำกัดด้านมาตรฐานและการส่งออก

แม้ว่าทุเรียนลับแลจะเป็นสินค้าคุณภาพสูง แต่เกษตรกรบางส่วนยังมีข้อจำกัดด้านมาตรฐาน GAP ระบบตรวจสอบย้อนกลับ การควบคุมคุณภาพ ความรู้ด้านตลาดส่งออก ทำให้เกิดผลกระทบต่อยาวได้ เข้าถึงตลาดพรีเมียมได้จำกัด สูญเสียโอกาสด้านการส่งออก ราคาจำหน่ายต่ำกว่าศักยภาพ

๑๑. Pain Point เชิงโครงสร้างของกลุ่มเกษตรกร

นอกจากปัญหาด้านการผลิต ยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เช่น การบริหารจัดการกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง บางส่วน ขาดระบบรวบรวมและบริหารจัดการผลผลิต การใช้ข้อมูลตลาดยังไม่เพียงพอ ขาดเงินทุนหมุนเวียน และเงินลงทุนด้านนวัตกรรม ทำให้เกิดผลกระทบต่อยาวได้ ไม่สามารถบริหารราคาและปริมาณผลผลิตได้เต็มประสิทธิภาพ การแข่งขันทางการตลาดยังจำกัด

๑๒. แนวทางแก้ไข Pain Point เพื่อเพิ่มรายได้เกษตรกร

ด้านการผลิต

- พัฒนาระบบน้ำและแหล่งน้ำ
- ส่งเสริมเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture)
- ใช้ชีวภัณฑ์ลดต้นทุน

ด้านตลาด

- พัฒนาตลาดออนไลน์
- เชื่อมโยงตลาดพรีเมียมและตลาดส่งออก
- สร้างแบรนด์ “ทุเรียนลับแล”

ด้านการเพิ่มมูลค่า

- ส่งเสริมการแปรรูป
- พัฒนาบรรจุภัณฑ์
- เชื่อมโยง Soft Power และการท่องเที่ยว

ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

- พัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน
- สนับสนุนเงินทุนและนวัตกรรม
- พัฒนาระบบข้อมูลและการตลาด

๔.๓ ความต้องการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ

จากสถานการณ์การผลิตทุเรียนและปัญหาที่กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแลประสบอยู่ในปัจจุบัน พบว่า เกษตรกรยังมีความต้องการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในหลายด้าน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน เพิ่มมูลค่าผลผลิต และสร้างความมั่นคงด้านรายได้อย่างยิ่งย่น โดยสามารถสรุปความต้องการสำคัญได้ ดังนี้

๑. ด้านแหล่งน้ำและระบบชลประทาน

เกษตรกรมีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำในพื้นที่ เนื่องจากหลายพื้นที่ปลูกทุเรียนของอำเภอลับแลเป็นพื้นที่ภูเขาและลาดชัน ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

ความต้องการสำคัญ

- ก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดเล็ก
- พัฒนาระบบท่อส่งน้ำในสวน
- สนับสนุนระบบน้ำหยดและไมโครสปริงเกอร์

- ขุดสระเก็บน้ำประจำสวน
- พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ลดความเสี่ยงจากภัยแล้ง
- เพิ่มคุณภาพผลผลิต
- ลดต้นทุนการใช้น้ำ
- เพิ่มผลผลิตต่อไร่

๒. ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ปัจจุบันต้นทุนการผลิตทุเรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะค่าปุ๋ย สารเคมี และค่าแรงงาน

ความต้องการสำคัญ

- สนับสนุนปัจจัยการผลิต
- ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง
- สนับสนุนชีวภัณฑ์และสารชีวภัณฑ์
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีลดต้นทุน
- สนับสนุนเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ลดต้นทุนการผลิต
- เพิ่มกำไรสุทธิของเกษตรกร
- ลดการใช้สารเคมี

๓. ด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต

เกษตรกรยังมีความต้องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการสวนสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ความต้องการสำคัญ

- อบรมการผลิตทุเรียนคุณภาพ
- ถ่ายทอดเทคโนโลยี Smart Farm
- สนับสนุนระบบเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture)
- ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย
- พัฒนาระบบเตือนภัยโรคและแมลง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพิ่มผลผลิตและคุณภาพ
- ลดความเสียหายจากโรคแมลง
- เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสวน

๔. ด้านมาตรฐานสินค้าและการรับรองคุณภาพ

เกษตรกรมีความต้องการยกระดับมาตรฐานการผลิต เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและขยายตลาดพรีเมียม

ความต้องการสำคัญ

- สนับสนุนการรับรอง GAP
- พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ
- ส่งเสริมมาตรฐานสินค้า GI
- ควบคุมและป้องกันปัญหาทุเรียนอ่อน
- สนับสนุนห้องคัดบรรจุและโรงคัดแยกมาตรฐาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพิ่มมูลค่าผลผลิต
- เพิ่มโอกาสทางการตลาด
- สร้างภาพลักษณ์สินค้าอัตลักษณ์จังหวัด

๕. ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์

แม้ทุเรียนลับจะมีชื่อเสียงสูง แต่เกษตรกรยังต้องการการสนับสนุนด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์อย่างต่อเนื่อง

ความต้องการสำคัญ

- สนับสนุนตลาดออนไลน์
- เชื่อมโยงตลาดส่งออก
- จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย
- พัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า
- ประชาสัมพันธ์ทุเรียนลับแลในระดับประเทศและต่างประเทศ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพิ่มช่องทางจำหน่าย
- เพิ่มอำนาจต่อรองด้านราคา
- สร้างรายได้เพิ่มแก่เกษตรกร

๖. ด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่า

เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาการแปรรูป เพื่อรองรับผลผลิตตกเกรดและเพิ่มรายได้ตลอดปี

ความต้องการสำคัญ

- สนับสนุนเครื่องจักรแปรรูป
- พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน
- สนับสนุนมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
- ส่งเสริมบรรจุภัณฑ์ทันสมัย
- สนับสนุนช่องทางตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพิ่มมูลค่าผลผลิต
- ลดการสูญเสียผลผลิตตกเกรด
- กระจายรายได้ตลอดทั้งปี

๗. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์

พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา ทำให้มีข้อจำกัดด้านการขนส่งและการเข้าถึงสวน

ความต้องการสำคัญ

- ปรับปรุงถนนเข้าสวน
- พัฒนาเส้นทางขนส่งผลผลิต
- สนับสนุนระบบไฟฟ้าและอินเทอร์เน็ตในพื้นที่เกษตร
- พัฒนาแหล่งรวบรวมผลผลิต

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ลดต้นทุนขนส่ง
- ลดความเสียหายของผลผลิต
- เพิ่มประสิทธิภาพด้านการตลาด

๘. ด้านเงินทุนและสินเชื่อ

เกษตรกรยังมีข้อจำกัดด้านเงินทุน โดยเฉพาะการลงทุนระบบน้ำ เทคโนโลยี และการปรับปรุงสวน

ความต้องการสำคัญ

- สนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ
- กองทุนพัฒนาเกษตรกร
- เงินทุนสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน
- สนับสนุนงบประมาณพัฒนากลุ่มแปลงใหญ่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพิ่มศักยภาพการลงทุน
- พัฒนาสวนอย่างมีประสิทธิภาพ
- เสริมสภาพคล่องทางการเงิน

๙. ด้านการพัฒนาศักยภาพกลุ่มและวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มเกษตรกรยังต้องการการสนับสนุนด้านการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

ความต้องการสำคัญ

- พัฒนาศักยภาพผู้นำกลุ่ม
- อบรมการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน
- สนับสนุนระบบบัญชีและการตลาด
- พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- กลุ่มมีความเข้มแข็ง
- บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาด

๑๐. ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ Soft Power

กลุ่มเกษตรกรมีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทุเรียนลับแล

ความต้องการสำคัญ

- สนับสนุนเส้นทางท่องเที่ยวสวนทุเรียน
- พัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตร
- ส่งเสริมเทศกาลทุเรียนลับแล
- สนับสนุนกิจกรรม Soft Power ท้องถิ่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว
- สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร
- กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน

๑๑. ความต้องการเชิงนโยบาย

เกษตรกรยังต้องการให้ภาครัฐมีมาตรการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น

- มาตรการรักษาเสถียรภาพราคา
- มาตรการควบคุมทุเรียนอ่อน
- ระบบประกันภัยพืชผล
- การสนับสนุนด้านตลาดส่งออก
- การพัฒนาฐานข้อมูลผลผลิตระดับพื้นที่

๑๒. สรุปภาพรวมความต้องการ

กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแลมีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในลักษณะ “ครบวงจร” ตั้งแต่ด้านการผลิต การบริหารจัดการน้ำ การลดต้นทุน การพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การตลาด การแปรรูป และการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม

โดยเป้าหมายสำคัญ คือ

- เพิ่มรายได้แก่เกษตรกร
- ลดความเสี่ยงด้านการผลิต
- เพิ่มมูลค่าสินค้า
- สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม
- พัฒนาทุเรียนลับแลสู่สินค้าเกษตรคุณภาพระดับสากล

ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จะช่วยยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดอุตรดิตถ์ และสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (๒๕๖๘). ข้อมูลการผลิตและการส่งเสริมการปลูกทุเรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมวิชาการเกษตร. (๒๕๖๗). คู่มือการผลิตทุเรียนคุณภาพและการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูทุเรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๖๗). แนวทางการจัดการดินและน้ำเพื่อการปลูกไม้ผลเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรดิตถ์. (๒๕๖๘). ข้อมูลสถานการณ์การผลิตทุเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์. อุดรดิตถ์: สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรดิตถ์
- สำนักงานเกษตรอำเภอลับแล. (๒๕๖๘). ข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์. อุดรดิตถ์: สำนักงานเกษตรอำเภอลับแล
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๒ จังหวัดพิษณุโลก. (๒๕๖๘). สถานการณ์การผลิตและการตลาดทุเรียนภาคเหนือตอนล่าง. พิษณุโลก: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์. (๒๕๖๘). ข้อมูลการตลาดและราคาทุเรียนจังหวัดอุดรดิตถ์. อุดรดิตถ์: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.). (๒๕๖๗). มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับทุเรียน (GAP). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์. (๒๕๖๘). แผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐. อุดรดิตถ์: สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรดิตถ์. (๒๕๖๘). ข้อมูลเทศกาลทุเรียนหลง-หลินลับแลและการส่งเสริมสินค้าอัตลักษณ์จังหวัด. อุดรดิตถ์: กรมประชาสัมพันธ์
- เว็บไซต์ ThaiPR.net. “สถานการณ์ผลผลิตทุเรียนภาคเหนือตอนล่าง ปี ๒๕๖๘”
- เว็บไซต์ RYT๙. “ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียนหลงลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์”
- เว็บไซต์ TCDC Material Database. “วิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ทุเรียนเมืองลับแล”
- เว็บไซต์สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรดิตถ์. “ข้อมูลไม้ผลเศรษฐกิจจังหวัดอุดรดิตถ์”
- เว็บไซต์สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. “ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตรและสถานการณ์ผลไม้ภาคเหนือ”